

Les dones “com cal”

Comparativa generacional
de diferents identitats
de dones calafellenques

Pseudònim: Pepa Barretines

AGRAÏMENTS

Vull agrair la col·laboració de totes aquelles persones i institucions que han fet possible la realització d'aquest treball de recerca.

En primer lloc, al temps dedicat per part de les dones que han col·laborat en aquest treball essent entrevistades: La Carme Juncosa, la Carme Palau, la Isabel Pahissa, l'Emma Alari, a la meva mare i a la meva iaia. Estic molt satisfeta dels recursos fotogràfics que m'han cedit per ambientar els fets. He rebut retrats de totes les dones entrevistades; fotografies de casament, dels seus fills, de quan eren més jovenetes...

A la meva àvia, la Montserrat Papiol Mañé, que m'ha posat en contacte amb algunes de les dones. Junes, vam visualitzar aquest estiu documentals històrics com , *Calafell, l'evolució d'un poble de mar i muntanya* o *El Calafell de les dones*. Ella em va fer els seus comentaris explicatius sobre allò que ens mostraven les imatges per posar-me *al dia*.

Al meu tutor del Treball de recerca o TREC, que en tot moment ha mostrat el seu suport i interès. Per la seva orientació constant i l'ajuda tècnica, que han estat essencials.

A l'*Arxiu Comarcal* del Baix Penedès i a l'*Arxiu Municipal de Calafell* que m'han mostrat patrimoni documental de l'àmbit local i comarcal relacionat amb el meu treball.

I per últim, als meus pares, que durant tot l'estiu m'han consentit amb tots els requeriments que ha generat aquest TREC. Val a dir que em van dur fins a Zamora de vacances per entrevistar-me amb en Eduardo Martín González, a qui també li valoro la seva aportació en coneixements i bibliografia.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	1
2. SOBRE LA METODOLOGIA I LA HIPÒTESI DEL TREBALL	2
3. COS DEL TREBALL	¡Error! Marcador no definido.
3.1 Abans de començar	5
3.1.1 Les protagonistes.....	5
3.1.2 Context històric. Eix cronològic	7
3.1.2.1 Evolució cap a la igualtat home-dona. Segle XX	8
3.1.2.2 Situació de la dona. En l'actualitat.....	9
3.1 Preguntes.....	10
3.1.1 Formació de la dona	10
3.2.1.1 A què es dedica o es dedicava?.....	10
3.2.1.2 Per a vostè, què és el saber que es considera femení? Qui li transmetria els coneixements i valors? Àvies, mares..? Era implícit?	12
3.2.1.3 Creu que l'objectiu de l'aprenentatge de les tasques domèstiques era d'adquirir una preparació més bona per la vida de casada?	13
3.2.1.4 Ha anat durant algun període de la seva infantesa-joventut a col·legi? En quines dates? Que aprenia en la institució? Hi havia segregació de sexes per classes o edificis? Va acabar els estudis?	15
3.2.1.5 Des de ben petita va aprendre l'habitud de l'obediència i a subordinar els desig dels vostres pares? Contribuïa a l'economia familiar i a les feines de casa? La van preparar per ser una bona muller?.....	18
3.2.1.6 Creu que a la seva família la van instruir per arribar a ésser una mestressa de casa? Creu amb la idea que el lloc tradicional de la dona és la casa? Per què?.....	19

3.2.1.7 Per a vostè què representa una “dona com cal” o una “bona noia” tractant-se d’una jove?	22
3.2.2 Casament.....	23
3.2.2.1 Per a quina institució us vau casar? Per l’Església...?	23
3.2.2.2 De quin color era el seu vestit? Per què?	24
3.2.4 Maternitat. Els fills representen la culminació del matrimoni per a vostè?	26
3.2.3 Divorci.....	26
4. CONCLUSIÓ	28
5. BIBLIOGRAFIA, WEBGRAFIA, ENTRE D’ALTRES	29
6. ANNEXOS	31
6.1 ANNEX A. Les entrevistes orals.....	31
6.1.1 Introducció	32
6.1.2 Equestes orals	32
6.1.2.1 Família González Papiol.....	32
6.2.2.2 Família Palau Juncosa	47
6.2.2.3 Família Alari Pahissa.....	66
6.1.3 Conclusió	85
6.2 Annex B. Recull fotogràfic de casaments i altres a Calafell. AMCAL	88
6.3 Annex C. Guia de la buena esposa.	98
6.4 Annex D. Taules i gràfics.	99
6.4.1 Taxa bruta de divorcis en ‰ (2000-2017). De Catalunya, d’Espanya, de la Zona euro i de la Unió Europea.	99
6.4.2 Taxa bruta de nupcialitat en ‰. (1981-2016). Correspon a Catalunya.....	100
6.4.3 Edat mitjana al matrimoni: homes i dones (anys). (1981-2017). Dades corresponents a Catalunya.	101

6.4.4 Edat mitjana al primer matrimoni: homes i dones (anys). (1981-2017). Dades corresponents a Catalunya.	102
6.4.5 Edat mitjana a la maternitat i edat mitjana al primer fill, en anys. (1981-2017). Dades corresponents a Catalunya.....	103
6.5 Annex E. Identitats femenines. Revista divulgativa.....	105

1. INTRODUCCIÓ

Esmento inicialment en els agraïments d'aquest treball de recerca a l'Eduardo Martín González.

Aquest va ser el meu punt de partida en el fil que he anat estirant en aquest projecte.

En aquesta visita, em va ensenyar el seu mètode d'investigació. Vaig aconseguir apreciar la seva capacitat de treball i em va orientar bibliogràficament per encetar el meu estudi. Ell em va explicar com treballava per fer les entrevistes orals i de la importància per a la construcció de la memòria històrica dual, és a dir explicada des de dos punts de vista, que tenen aquest testimoniatsges.

Després de realitzar aquest treball, tinc una altra perspectiva sobre els profunds canvis socials en relació a les dones d'aquest segle que hem deixat enrere.

He intentat a través d'aquest estudi, fer una reflexió sobre el feminisme en relació a un nivell més ampli que el local. Seguint aquest fil, he valorat especialment el paper d'algunes dones valentes que van lluitar per aconseguir una igualtat, i que per desgràcia en la pràctica encara no existeix plenament.

També he analitzat els canvis socials a escala local. Plasmats des de **petites rebel·lies que intentaven trencar amb paradigmes patriarcals**. Acció social a escala familiar, que pretenia fer un canvi en els patrons culturals transmesos.

Per això penso en la radical importància que té que la divulgació d'aquests testimoniatsges. Per identificar, a partir del coneixement de la història, les importants fites socials que s'han aconseguit amb molt d'esforç.

Em consta que molts historiadors parlen que la història està cimentada sobre tres pilars: la investigació, la conservació i sobretot **la divulgació**.

Potser, en aquest darrer punt, és on es perden moltes fites assolides per la investigació històrica: en el moment en que no se sap fer pedagogia més enllà dels entesos en història.

Per aquesta raó, he volgut imitar la idea de fer una revista amb un format visual molt atractiu per fer aquesta necessària difusió.... Per a no deixar en la invisibilitat

certes informacions i idees en relació a la història de la lluita per la igualtat home-dona.

M'ha semblat una bona idea emfasitzar i contextualitzar en aquest treball, el paradigma de **la dona "com cal"**. El model associat al nacional-catolicisme que va propugnar el franquisme.

Aquest model, on les dones estan relegades a un àmbit domèstic, estava cimentat des de molts pilars.

Aquesta imatge de dona assignada a la llar, no era nou. Aquestes pautes de comportament, codis socials tradicionals..., eren assignats des de sempre a les dones en les societats preindustrials.

La manera de propagar aquests codis s'impartia, per exemple, des de l'ensenyament obligatori i des dels canals tradicionals mare-filla simultàniament.

Avui en dia, els models socials antics són encara una referència desdibuixada per a algunes dones.

Crec que és important desglossar aquestes pressions i models normatius.

La societat calafellenca, com d'altres a Catalunya, va experimentar molts canvis econòmics i socials que han alterat el model de poble amb molta rapidesa del segle XX fins a l'actualitat.

El Calafell rural i pescador, va evolucionar en pocs anys cap a una ciutat més plural, fragmentada i amb una diversificació social i econòmica sense precedents. En poques paraules, ningú tenia aquesta previsió anys enrere.

Dins d'aquest nou marc, en l'època de la Transició algunes de les dones entrevistades, es van anar identificant amb nous paradigmes culturals.

Tal era aquesta influència exterior, que no es podien frenar aquests canvis per molt punitiu que fos el sistema polític franquista. Ni tampoc per l'enorme pes dels valors patriarcals inculcats per la tradició familiar es podia aturar l'evolució social.

2. SOBRE LA METODOLOGIA I LA HIPÒTESI DEL TREBALL

El primer que vaig fer aquest estiu, va ser anar a la *biblioteca Terra Baixa* del Vendrell per començar a llegir superficialment llibres més generalistes sobre la

història del feminisme. Poc a poc vaig anar acotant la meva recerca, centrant-me en llibres més concrets.... Val a dir que alguns eren de complicada comprensió per als quals encara no estic preparada.

També la recerca es va fer en menor proporció a través de webs, sobretot utilitzant aquestes fonts per a l'obtenció de dades estadístiques i notícies d'actualitat relacionades amb el meu estudi.

De tot aquest material llegit, intentava dur una classificació acurada, on assenyalava els paràgrafs que em semblaven més adequats en la línia de treball que estava portant a terme. Tot estava compartimentat en carpetes segons el tema.

Paral·lelament per a aquesta recerca més bibliogràfica, **vaig necessitar recórrer la meva iaia...**

Acompanyada de la iaia vam veure juntes tots els documentals d'història i costums locals que vaig aconseguir abans que tanquessin la *biblioteca Ventura i Gassol de Calafell!* Ella em posava al dia de l'estat de les persones grans que sortien als audiovisuals. Per desgràcia, algunes eren difuntes o estaven malaltes.

Vaig percebre la urgència de contactar amb les persones seleccionades per nosaltres. Per això em van ajudar la meva mare i la meva àvia durant l'estiu del 2018.

Just a finals d'agost, i com cada any , vam anar Roda a celebrar la festa Major al poble del meu pare. Allà vaig veure com un grup d'estudis històrics local (*e/ Centre d'estudis Rodencs*) presentava amb tots els honors la revista que editen: la *BOI*.

Aquesta publicació local, ja té uns quants exemplars fets, i un prestigi dins del propi poble. La qual cosa fa que sempre que es fa la presentació estigui ple el teatre municipal del poble i que fins i tot, senyores, com les tietes del meu pare la comprin!

L'èxit de la revista, em va fer pensar en la importància que té la divulgació històrica... Però no una divulgació adscrita a un públic elitista i format..., si no a tota la gent, tan entesa amb la història o com la que no. Per això vaig pensar que

editar una revista molt visual i atractiva. Podia ser una forma eficient de comunicar les descobertes del meu TREC...

Entenc que és bàsic fer una bona divulgació de la història, és punt a reforçar als instituts i a les escoles, i que s'hauria de buscar aquesta connexió per fer pedagogia de la memòria històrica... Penso que cal fer més accessibles aquests continguts, i que per això, una bestiesa com el format d'una publicació és molt important.

Per això, he intentat treballar des d'aquest estiu també en equip amb la dissenyadora gràfica, que és la meva mare. Això ha estat possible a partir de *briefings*, esbossos i unes quantes discussions, que han anat configurant aquest hipotètic exemplar de divulgació històrica sobre les dones de Calafell i per extensió tot relacionat amb el marc geogràfic nacional.

Finalment, aquesta podria ser la pregunta que m'he formulat al llarg d'aquest estudi de recerca:

Per configurar aquesta hipòtesi, m'he ajudat de les gràfiques i estadístiques que he trobat per internet.

És important dir que a nivell local no he trobat dades estadístiques fiables actuals sobre el mapa sociològic de la meva població que puguin ser exportables a la meva pregunta...

- Com va afectar al comportament de les dones calafellenques el pas de la Segona República a la Dictadura franquista, i més endavant, del model dictatorial a una progressiva democràcia?

Malgrat això, a nivell estatal sí que he trobat comparatives molt més fiables que les que puguis aconseguir a través d'un simple formulari de *Google*.

Els resultats d'aquestes valoracions són a la conclusió d'aquest treball de recerca.

Cal tenir en compte que els itineraris de cada persona són estructurats per les circumstàncies històriques, per les oportunitats, per les seves pressions normatives i pels requeriments adaptatius de les situacions diverses. (Comas d'Argemir et al, p.29)

3.1 Abans de començar

3.1.1 Les protagonistes

En primer lloc, m'agradaria recordar quines són les autèntiques autores d'aquest estudi:

- a) La més gran de totes és la **Carme Juncosa Guinovart** té 88 anys (2018), i va néixer l'any 30. Va viure la Guerra Civil espanyola, quan era molt petita. Pertany a la casa de *Cal Quet*. A la seva manera creu en la religió cristiana. Ha anat a missa, però fa el que li sembla. Va anar a col·legi. Parlaven en castellà perquè ne català estava prohibit. Va estudiar fins als catorze anys. Més tard es va casar ha tingut tres fills. Ha treballat sempre. Es va casar al 1951 amb 21 anys. Li agrada molt cuinar i fer ganxet!
- b) La **Montserrat Papiol Mañé**, és mare de dues nenes i un nen. Té 70 anys (2018) i va néixer l'any 1948. Pertany a les famílies calafellenques del Pau Papiol i del Federico Mañé, és *curcona!* A més de creure en la religió catòlica. Ha completat els estudis de l'EGB. Va estudiar fins als 13-14 anys, perquè és el que hi havia *antes!* S'ha dedicat tota una vida a *sus labores*. És filla de família agrària. Ha viscut tota la seva vida a Calafell, períodes a Calafell platja i altres a Calafell poble. Es va casar l'any 1968. Actualment és vídua, però amb la sort de tenir set néts ben divertits!
- c) D'altra banda, la **Carme Palau Juncosa** (o més coneguda a Calafell com **la Queta**) , de 66 anys (2018), és la seva filla gran. Va néixer l'any 1952. Pertany a la família calafellenca de *Cal Quet* i a *Cal Antón*. És totalment agnòstica. Ha cursat els següents estudis: Batxiller, estudis de música, idiomes, i en l'última part de la seva vida, va estudiar INEF per a gent gran i va fundar l'associació Posa-hi oli. Ha tingut varies etapes. Des de l'etapa de mestra de música a l'escola, fins a directora de l'associació Posa-hi oli. Actualment viu a Calafell poble, i està jubilada. Per concloure, es va casar a l'any 73. És una dona amb inquietuds i moltes ganes d'aprendre.
- d) El seu nom és la **Isabel Pahissa**, té 65 anys (2018) i va néixer al 1952. És mare de dues nenes i un nen. Pertany a la família calafellenca de *Cal capot*. Està batejada, però en canvi és agnòstica. Ha cursat filologies de tot tipus, des de la catalana fins la germànica! Es dedicava a

l'ensenyament de secundària, actualment està jubilada. Ella és procedent de família agrària.. No ha viscut tota la seva vida a Calafell, si no que ha viscut a Barcelona, al Vendrell i fora d'Espanya durant èpoques curtes. Al 1977, a l'onze de setembre es va casar; L'any de la gran manifestació.

- e) D'altra banda, la **Montse González Papiol**, de 49 anys (2018), és la seva filla gran. Va néixer l'any 1969. És filla d'en Manuel González Ruiz, i efectivament de la Montserrat Papiol Mañé, pertany a la família de *Cal Curcó* de Calafell. Contrasta que és absolutament atea. Va estudiar belles arts a la Universitat de Barcelona. Es dedica actualment a la docència a l'institut de secundària a l'institut Ernest Lluch de Cunit. Però paral·lelament exerceix labors plàstiques com a artista plàstica. És filla del barri de *Cal Bolavà*. Des de sempre ha viscut a Calafell. Es va casar al 1994, i set anys després va tenir la seva primera filla. Finalment al 2003 va néixer l'Amàlia, la petita.
- f) I per últim, l'**Emma Alari Pahissa**, la més petita de les entrevistades! Té 37 anys, va néixer l'any 1981. Ha estudiat història de l'art i té un màster en antropologia. Actualment es dedica, seguint les passes de la seva mare, a impartir classes a secundària. És una apassionada per la història!, fins i tot ha elaborat treballs d'investigació. A la 10 anys va traslladar-se al Vendrell, on fins la seva etapa universitària hi va viure. Les seves vocacions són la cultura i la divulgació!

a)
Carme Juncosa

b)
Montserrat
Papiol

c)
Carme Palau

d)
Isabel Pahissa

e)
Montse
González

f)
Emma Alari

Per a l'elaboració d'aquest treball he entrevistat a sis dones, relacionades en parentesc, més concretament: mare-filla. Sí, únicament a sis calafellenques, ja que d'aquesta manera es pot construir una anàlisi més profunda en cada una d'elles. Una conclusió més exhaustiva dels relats.

En primer lloc, la més gran, la Carme, va viure la Guerra Civil espanyola (1936-1939), en els seus primers nou anys de la seva vida.

En segon lloc, quatre dones van formar part del règim franquista (1939-1975), algunes amb més detall que les més joves.

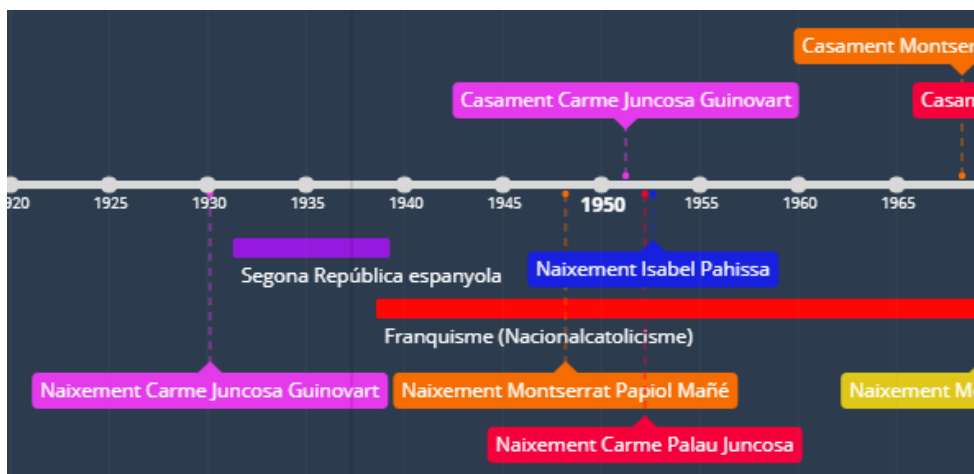
I finalment, l'Emma va ser coetània a la Transició espanyola, època de canvi socioeconòmic a Espanya. De forma constructiva i cronològica, entre totes, hem reconstruït un passat no tant llunyà.

Les preguntes plantejades han estat pensades per a una dona modelada ideològicament dins els franquisme. D'aquesta manera, l'entrevistada copsava oralment els valors i preceptes franquistes, o bé, la percepció personal i la seva ideologia en relació al seu concepte de feminisme.

D'una banda, l'enquesta oral m'ha servit per copsar com veien la vida. És l'únic mitjà per relatar les experiències viscudes. Hem d'apreciar d'elles la seva memòria, que ha estat capaç de recordar límits cronològics.

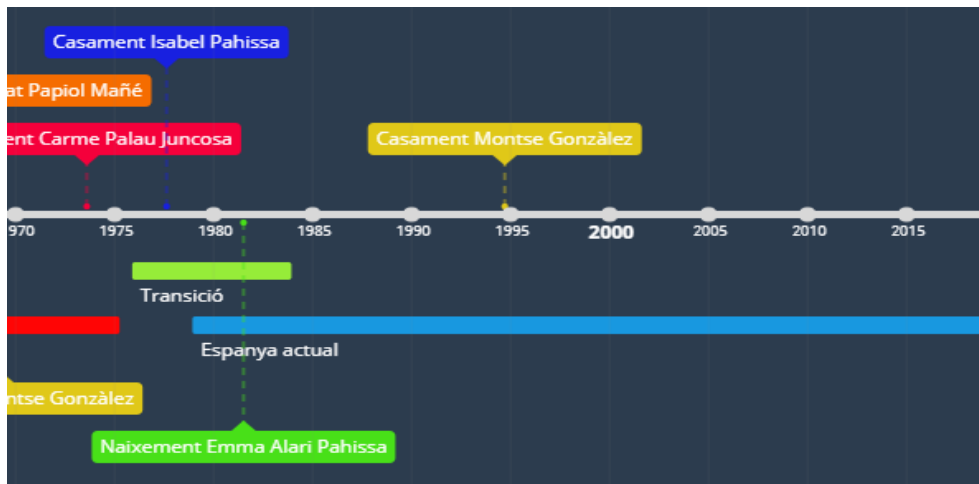
Són records diferents que ens parlen d'un mateix període i d'un mateix lloc, però amb una diversitat d'experiències i formes de viure'l. (Paricio i Subirà, p.29)

3.1.2 Context històric. Eix cronològic¹

¹ <https://time.graphics/es/updates/new/198000>.

En aquesta línia cronològica emmarquem les vides de les nostres protagonistes. Encara que aquestes vivències personals les hem d'ubicar en relació a un marc més gran. Hi ha un fet importantíssim que explica un avenç cap a un reconeixement de la igualtat: la II República (1931-1939).

El període posterior, la imposició del règim franquista, suposa una involució per tots coneguda. Aquests quaranta anys, condiona les vides de totes les dones entrevistades, exceptuant l'Emma, ja nascuda al 1981.

Voldria ubicar aquest realitat històrica local en relació a l'evolució general del feminisme a Espanya per poder analitzar en el context del territori espanyol.

3.1.2.1 Evolució cap a la igualtat home-dona. Segle XX

Els canvis més profunds en aquest lent procés els apreciem en els fugaços cinc anys de la II República.

Es defensa l'ideal de *la nueva mujer*, independent i emancipada, que devia contribuir a l'esforç bèl·lic en la mateixa mida que els homes.

Marina Ginestà, en la famosa fotografia feta en 1936 en el terrat de l'hotel Colón, a Barcelona. Exemple de model de dona republicana.²

Mentre que la zona nacional el model de dona que es defèn es el de la dona submissa i abnegada que es plega als dictats del futur Estat franquista. Obeïa sense resistència a les normes establertes per *la Sección Femenina* i per l'Església catòlica.

Però realment, el període republicà, va ser una època realment esperançadora socialment. És van assolir simbòlics avenços: com el sufragi femení o la incorporació més normalitzada a certes professions liberals.

El període franquista, després de la Guerra Civil espanyola, suposa la derogació de lleis que permetien aquesta igualtat.

L'Estat franquista relega la dona a un rol vinculat exclusivament a la família.

Portada de la Revista para la mujer, de la Sección Femenina. Febrer de 1939.

Amb la mort de Franco i amb l'inici d'una incipient democràcia, es comencen a implementar nous canvis a remolc dels països veïns.

Un exemple és que en la Constitució del 1978 es reconeixia el principi d'igualtat.

3.1.2.2 Situació de la dona. En l'actualitat.

Sobre el paper tot està molt bé, però el cert és que les estadístiques actuals, quaranta anys després de la ratificació de la Constitució espanyola, ens suggereixen que la igualtat està lluny de ser celebrada. Continuem veient les dones ben lluny d'estar equiparades en llocs de responsabilitat. Seguim

---

² https://elpais.com/cultura/2014/01/06/actualidad/1389047015_066499.html

percebut que els seus homes-dones no són equiparables econòmicament malgrat fer la mateixa feina, quan curiosament, les dones en alguns casos superen als homes en nivell d'estudis realitzats.

1.1 Preguntes

1.1.1 Formació de la dona

3.2.1.1 A què es dedica o es dedicava?

En situem en un context patriarcal: la societat que propugava l'Estat després de la Guerra Civil espanyola. Aquest model estava sustentat en una estricta segregació entre els homes i les dones. Als primers se'ls estava assignats els papers d'àmbits com: la política, el treball remunerat..., mentre que per a les dones la seva vida quotidiana transcendia principalment i fonamentalment en la llar i tots aquells espais vinculats en el privat. El treball divers de les dones s'afegia al treball domèstic o reproductiu

No obstant això, com a dada afegiré que a nivell local, durant la guerra i la postguerra, l'Ajuntament de Calafell va consignar treball laboral a les dones.

Algunes activitats reconegudes com adients per a l'exercici laboral femení van ser: El de mestra (de nenes, naturalment), juntament amb el de llevadora o el d'infermera. Aquests van ser els pocs oficis reconeguts contractualment i amb repercussió fora de l'àmbit privat.

D'altra banda, hi havia l'altre part de població femenina activa figurant sota l'epítet de *sus labores*, com la Montserrat Papiol. Aquest testimoniatge recollit en aquest treball, ens explicà que *sus labores* consistia en fer de cuineres, minyones, modistes o pageses...activitats que no eren contractuals.

Queda clarificat en aquest recull de l'entrevista de la Isabel Pahissa: <<Ma mare estava a casa, que no vol dir que no treballés...,perquè la verema, les olives, les garrofes i la intendència de fer-ho tot, era una feinada>> (*Entrevista a la Isabel Pahissa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa*).

Poques dones però, treballaren en condicions laborals de contractació fins al tercer quart del segle XX. (*Paricio i Subirà, 2007, p.24*)

CLF-21-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Romeu Ventosa (cal Cuixes), 40

Tot i que la industrialització marca el començament de la incorporació de la dona al món del treball extra domèstic, a Espanya el procés es ralentitza per motius històrics ja esmentats.

La segona República va suposar un avenç importantíssim cap a aquesta regularització cap a una incorporació normalitzada al mercat laboral.

Durant la Guerra Civil, la incorporació plena en el bàndol republicà a l'economia productiva va ser radical i plena.

El nacional-catolicisme va intentar implantar un model que retornava la dona a un restringit espai domèstic..., però ni tant sols en les èpoques més fosques es va aconseguir frenar aquesta presencia de la dona en determinats sectors.

Recordem que durant els franquisme estaven prohibits els sindicats i la regulació al respecte de la naturalesa contractual de certs treball exercits per dones era inexistent.

En la Transició espanyola, encara hi ha mecanismes sociològics que coarten la plena incorporació en igualtat en el mercat laboral... Però comencen a gestar-se canvis, promoguts pels avenços polítics.

Ja en la democràcia es configura un panorama sindical lliure, on es perfilen mesures de protecció pel treball femení, encara que sociològicament la societat no fa una evolució generalitzada en totes les zones per igual. A les zones rurals

els avenços en la igualtat davant l'accés al món laboral contractual han costat més.

En els darrers 18 anys, ja amb el nou segle XXI, el món de la política ha buscat un canvi de patrons en l'empresa i en la família. Però la crisi econòmica i els ajustos neoliberals han passat factura al treball femení. Les dones han estat les més afectades en la pèrdua de drets sociolaborals.

3.2.1.2 Per a vostè, què és el saber que es considera femení? Qui li transmetria els coneixements i valors? Àvies, mares..? Era implícit?

La instrucció de coneixement i valors, per la simple condició de dona, era essencial:

Eren les mateixes dones les que transmetien els rols; la majoria de les dones, i més particularment les mares i les àvies, ensenyaven a les seves filles i nètes les feines a les quals s'havien de dedicar: apedaçar, feina domèstica, cosir....³

Tècniques com les de cosir... La Carme Juncosa en sabia molt de desembastar! Mai es va dedicar professionalment ni li va passar pel cap de fer-ho, simplement n'era un coneixement pràctic per a la seva vida.

<<Després de col·legi anàvem a cosir i a desembastar... . Fèiem moltes puntes de coixí i fèiem molt de ganxet, de ganxet molt. Vaig guanyar un pergamí i una medalla de bronze. De vanos vaig guanyar el primer premi!>> (*Entrevista a la Carme Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

Conseqüentment, també inculcaven els valors relacionats amb la vida de família i les tasques casolanes.

Les més joves, com l'Emma Alari no han viscut tanta magnitud aquest fet. Les més grans, com la Carme Juncosa van créixer amb aquestes condicions.

<<La meva mare em va transmetre els valors, clar! La meva mare era curiós perquè tampoc se'ls creia del tot aquets valors, però considerava que també tenia el deure de transmetre'ls". (...) Però és cert que la meva formació com a

---

³ (Comas d'Argemir et al, 1990)

dona n'hi ha hagut diferents valors que se'm han transmès directament a través de les mares. Temes com: codis ètics al voltant de la sexualitat, la transmissió del que és la primera menstruació com a com abordar la menstruació això solament m'ho va dir la meva mare. Les normes de comportament van ser ensenyades per sobretot la meva mare i la meva àvia.>> (*Entrevista a la Isabel Pahissa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

Així doncs, era un saber implícit en la formació com a dona. "Considerava que tenia el deure".

Finalment, la Montse Gonzàlez ens comenta el següent:

<<Tot el que la meva mare m'explicava, em transmetia..., totes les prohibicions i normes..., venien clarament induïdes per la tradició que s'havia transmès per la meva àvia.>> (*Entrevista a la Montse Gonzàlez Papiol. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família Gonzàlez Papiol*)

El tarannà de la Montse ha quedat marcat, en més o menys intensitat, per les indicacions de les seves referents.

3.2.1.3 Creu que l'objectiu de l'aprenentatge de les tasques domèstiques era d'adquirir una preparació més bona per la vida de casada?

L'Emma Alari, una de les sis entrevistades, té un màster en antropologia. Encara que ella no hagi viscut personalment, s'ha informat i estudiat aquest període. Ella ens iniciarà a aquesta pregunta, ambientant-la a l'època del nacional-catolicisme:

<<Tota la feina domèstica requeia en les dones. (...) Durant el nacional-catolicisme, durant la dictadura franquista, es va propagar la imatge d'esposamare, formar la dona com a una bona esposa: significa estar al servei de l'home, no tenir gairebé opinió pròpia o callar-te-la, perquè les seves prioritats sempre són més importants que les teves, i de fet hi ha una *guía de la buena esposa*⁴ de l'any cinquanta i no sé quan. Vist des d'ara és una animalada el que diu aquest

---

⁴ (*Guía de la buena esposa. Veure annexes p...*)

llibre.>> (...). (Entrevista a l'Emma Alari. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.)

I així va ser. La motivació primera de les dones, no era sinó adquirir una bona preparació per a la vida de casada...O així els hi feien creure.

La vida de dona era un sumatori, ja mencionat anteriorment, d'aprenentatges i valors. Però també a mesura que et feies més gran, se't anava regalant aixovar per a quan et cassessis. En esdeveniments puntuals, com els aniversaris o el dia de reis, ja comptaven amb alguns dels obsequis...

Una anècdota de la Carme Palau: <<Quan arribaven els reis, quan ja erets gran, una doneta, et regalaven la roba per quan et casis, saps? I llavors em tocava a mi brodar-la. Però jo brodava i aprenia a tocar la guitarra, i llavors vaig dir: Apa buenas al brodar. Llavors ja va fer la música i... Però a mi ningú em va prepara'm per casa'm. No preparaven a ningú, eh!>> (Entrevista a la Carme Palau Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.)

Font: Metroscopia.es

Avui en dia aquest paradigma on s'associa a la dona adscrita en exclusiva a les tasques domèstiques ha canviat moltíssim.

Com ja s'ha explicat en apartats anteriors, la igualtat en la repartició de les tasques entre home i dona ha millorat moltíssim amb el canvis sociològics que es comencen a definir especialment a partir de la Transició espanyola.

La gràfica, obtinguda de Metroscopia és molt il·lustrativa, les parelles majors en edat reproduïxen models que no són gens igualitaris en la repartició de feines domèstiques....a les parelles més joves, la situació canvia.

Per tant, la presumpció e que les feines domèstiques s'han de considerar exclusivament com a femenines és un reducte ideològic del franquisme....

Tot i així, es pot comprovar que la igualtat no s'ha assolit. Ja s'han complert 13 anys des de la promulgació d'aquesta llei:

15/2005 que estableció como deber fundamental de los cónyuges, además de guardarse fidelidad y socorro mutuamente, “el reparto igualitario de las responsabilidades domésticas y el cuidado y la atención de las personas que así lo requieran”.

Malauradament, actualment no s'ha aconseguit una igualtat real.⁵

3.2.1.4 Ha anat durant algun període de la seva infantesa-joventut a col·legi? En quines dates? Que aprenia en la institució? Hi havia segregació de sexes per classes o edificis? Va acabar els estudis?

Un altre àmbit de l'aprenentatge és l'escola. Els professors i professores també influeixen sobre el comportament futur dels nens i nenes. En aquest cas a les nenes.

L'escola espanyola ha patit molt canvis i consegüentment ha afectat en la societat.

Partim de l'escola Republicana. Els mestres i les mestres van considerar l'abolició de l'ordre de segregació entre nens i nenes.

Ho clarifica exemplificant la Carme Juncosa Guinovart: <<Sí, fins al catorze. Lo més senzill, *lo* que hi havia. I els de la platja també! Seien nens i nenes barrejats, (...). No hi havia segregació.>> (*Entrevista a la Carme Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

A més a més a les aules es van treure els santcrists i es va prohibir que les ordres religioses es dediquessin a l'ensenyament.⁶ Llei de congregacions (maig 1933). Es va establir un sistema d'educació laic i es va introduir la coeducació.

A nivell municipal, a Calafell durant la República, les nenes van ser instruïdes per mestres que impartien les classes en català, com la senyoreta Palau.

---

⁵ <http://metroscopia.org/seccion/sostenibilidad/>

⁶ (García Sebastián et al, 2016)

Malgrat la implantació d'aquest sistema durant la República espanyola i la Guerra Civil espanyola, abans que es donés per declarat el triomf del bàndol dels nacionals, la normativa educativa va canviar radicalment.

A partir del 17 de juliol de 1945, es va establir una estricta separació entre els dos sexes, *por razones de orden moral*. La política educativa es va orientar en la direcció de proporcionar a les nenes una sèrie de coneixements que *las preparará para la vida del hogar, la artesanía e industrias deomésticas* ⁷

L'educació va ser un instrument fonamental d'adoctrinament durant el Franquisme, i sobretot, si tenim en compte que les mestres devien formar part de la Secció Femenina.

La Queta em va contar una anècdota molt il·lustrativa del sexisme a les aules:

<<Aquí a Calafell, hi havia els nens en un cantó, les nenes en un altre, als baixos de l'Ajuntament eren les nenes, i al sac, eren els nens. Cada matí, ens portaven llet. A *llavons*, els nens feien la llet, i aleshores nosaltres, aquí venia la segregació, una bona: Ells feien la llet, la portaven a la nostra classe i al col·legi, i la repartien, no? I si tu portaves el sucre de casa, el *Colacao*, qui en tenia o qui no en podia portar, no? Això sí..., les dones, les nenes ens tocava fregar les olles, i les fregàvem a la font, saps la font que hi ha aquí a la plaça, i ens posaven a fregar, recordo que quan venien més estrangers, que ens retrataven, i nosaltres ens hi posàvem bé, com dient: "Veus com freguem les olles?", i després penso: "Què devien pensar?". Però clar, jo era petita.>> (*Entrevista a la Carme Palau. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

L'escola era pública entre els 6 o 7 anys i els 14 anys. (...) Als 14 anys es començava a treballar a la vinya, apedaçant, cosint, servint, esporgant... (Paricio i Subirà, 2007, p.31) com ens explica la Montserrat Papiol:

<<Tota la joventut i la meva infantesa. Suposo que devia ser els tretze, que vaig acabar els estudis. Aprenia doncs, *lo* bàsic, aprenia quatre regles que diuen. Sí, hi havia segregació, els nens en un cantó, les nenes en un altre. Sí vaig acabar els estudis.>> (*Entrevista a la Montserrat Papiol. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)

---

⁷ (Garrido et al, 2010)

La Montserrat va anar a col·legi mentre la dictadura franquista (1938-1976) estava vigent, aleshores hi va patir la segregació de nens i nenes a les aules. Per les noies, com ella, se'ls hi estava dirigida una educació específica al sexe femení: L'aprenentatge de les labors domèstiques. Aquesta orientació era generalitzada tant en el període monàrquic com en el republicà.

Un altre dels trets diferencials de l'escola republicana a la franquista és que a l'última es prohibia el català...

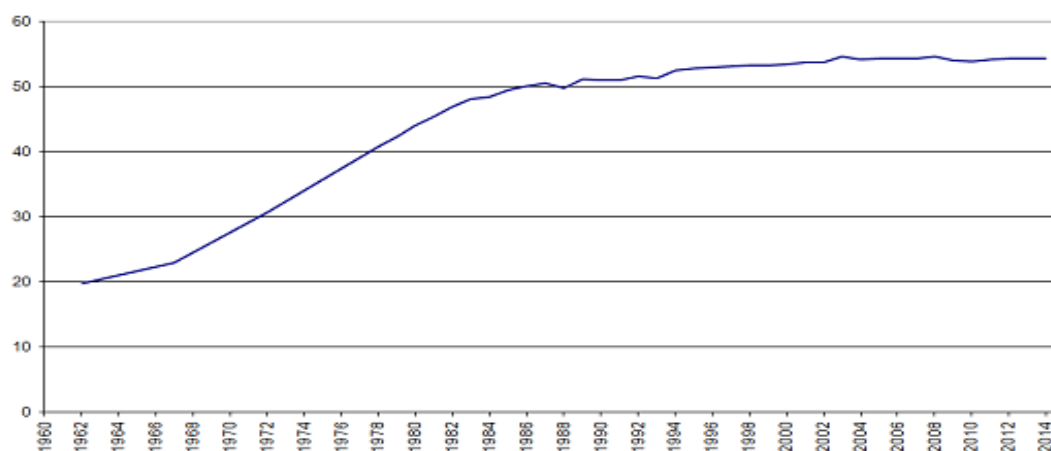

Carme Palau Juncosa de petita estudiant. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

Aquest panorama va canviar radicalment a partir de la Transició. De nou es va retornar a l'escola mixta, amb el català de nou incorporat progressivament en l'àmbit educatiu.

Amb la democràcia implantada l'accés de les dones espanyola als estudis universitaris s'ha igualat. Això, com ja sabem no es reflecteix en una incorporació equitativa en llocs de treball qualificats, o bé exercint posicions de lideratge.

España (1962-2014). Porcentaje de mujeres en el alumnado universitario (*)

(*) Todo el alumnado de lo que se considera universidad en cada momento, excluyendo el doctorado. Fuente: elaboración propia con datos de Tena y otros (1976). La universidad española. Datos para un problema, p. 52, para 1962-63, 1967-68 y 1972-73; Fernández-Enguita (1993). "Educación superior", en Tendencias sociales en España (1960-1990). Vol. III, p. 376, para los años entre 1973-74 y 1987-88; INE para los cursos 1988-89 a 2010-11; y Ministerio de

(*) Font: <https://www.universidadsi.es>

3.2.1.5 Des de ben petita va aprendre l'habitud de l'obediència i a subordinar els desig dels vostres pares? Contribuïa a l'economia familiar i a les feines de casa? La van preparar per ser una bona muller?

No cal oblidar les relacions de família durant el nacionalcatolicisme del quan en som hereus, era un fet normalitzat la subordinació de la dona a l'home. El gènere masculí ocupava un estatus més elevat en la família, per llei natural. La dona era dependent de l'home en tot moment, tant psicològicament com econòmicament.

En els anys de la postguerra, el matrimoni significava l'única sortida per a moltes dones que havien conegut algunes la independència econòmica durant la República i la guerra.

D'aquesta manera, davant de l'alternativa de la solteria, el matrimoni i la família suposava per a moltes dones la possibilitat d'escapar, en molts casos, de la misèria.⁸

Pel que fa a nivell jurídic la *ley de ayuda familiar* de març de 1946, penalitzava el treball de la dona casada amb una pèrdua del plus familiar, considerat que aquesta devia dedicar-se plenament a les seves tasques maternals.⁹

Els hi hagués agradat a les dones sentir-se més lliures i deslligades del marit? He rebut respostes de tota varietat per part de les entrevistades:

<<Potser sí que m'hagués agradat, ja m'estava bé.>> (*Entrevista a la Montserrat. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)
Ella no va tenir la oportunitat, com les demés, d'emancipar-se del seu marit.

Gradualment la Carme Juncosa va anar deslliurant-se del seu home, ja que com diu ella, als principis, quan s'havien acabat de casar, necessitava els ingressos del seu marit. Més endavant: (...) << vaig treballar a un supermercat i al càmping de Calafell.>> (*Entrevista a la Carme Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

Les demés entrevistades són i sempre han estat independents econòmicament.

---

⁸ (Garrido et al, 1990)

⁹ (Nielfa Cristòbal, 2003)

Les relacions de la família s'articulaven en funció d'una relació de dependència de la muller enfront al marit.

<<El nacional-catolicisme durant la dictadura franquista, es va propagar la imatge d'esposa-mare, formar la dona com a una bona esposa: significa estar al servei de l'home, no tenir gairebé opinió pròpia o callar-te-la, perquè les seves prioritats sempre són més importants que les teves!>> (*Entrevista a l'Emma Alari. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

De fet hi ha una *guía de la buena esposa*¹⁰ de l'any 1953. Exposa a la dona com autèntica esclava de les decisions del marit. Actualment, per a la majoria de la societat, ens semblen una animalada, però llavors era el paper fonamental de la muller: *Sé la esposa que él siempre soñó*, l'objectiu existencial de qualsevol dona espanyola.

En conclusió, el pare posseïa l'autoritat directament assignada per Déu i la família en el seu conjunt li devia obediència.

Sus labores, el treball de la Montserrat Papiol Mañé, és referible a "ajudar a casa" o "ajudar al marit"¹¹ (*Entrevista a Montserrat Papiol. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)

Aquesta idea "d'ajudar" s'inclucava des de les aules, a l'escola. Es recorden les idees de subordinació i la obediència. *Vos esposa, habéis de estar sujeta a vuestro marido.*

3.2.1.6 Creu que a la seva família la van instruir per arribar a ésser una mestressa de casa? Creu amb la idea que el lloc tradicional de la dona és la casa? Per què?

Als inicis del segle XX i molt més abans, s'instaura entre les classes mitjanes, on es consolida la idea que el lloc "tradicional" de la dona és la casa, i es difon també progressivament entre les classes populars.

<<(…) En absolut crec que el lloc tradicional de la dona és a casa! Tradicionalment sí que se li a volgut tancar en aquest espai. En l'època de la

---

¹⁰ (Veure *guía de la buena esposa*. Annex C, p...)

¹¹ (Comas d'Argemir et al, 1996)

meva àvia estava mal vist que una dona no estigués a la llar, formava part de l'estereotip patriarcal i masclista. Sobretot si vius en un entorn rural com el que era Calafell de l'època.(...)>> (*Entrevista a l'Emma Alari. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

En el franquisme(1930-1975), la vida familiar pateix durant aquests anys importants canvis. En efecte, la unitat familiar dominant durant aquests anys en l'Espanya majoritàriament rural, com ho era Calafell, era la família de caràcter tradicional. Dominaven els valors de l'autoritat patriarcal i el l'estructura jeràrquica.

Reintegrar el valor de família constitueix, doncs, un dels objectius a assolir per tal de controlar la vida social: Cal deslliurar la dona del treball extra-domèstic perquè pugui dedicar-se al que es considera com a "la seva veritable missió". Aquesta perspectiva s'acosta al model prescrit d'abast nacional per l'Església, que serà, igualment, reforçat per l'Estat, especialment durant el franquisme ¹²

<<Als anys trenta, durant la segona república, ja les dones estaven molt més alliberades, van ser un munt de passos enrere que es va notar en coses tan evidents com la moda mateix: van tornar a anar llargues, a semblar com senyores més grans, a tota l'estona amb el ritual litúrgic..., *la buena esposa, la educación que feia la Falange, la Sección femenina.*>> (...) (*Entrevista a l'Emma Alari. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

La popular imatge de la mestressa de casa com a ideal troba el seu sentit en el context de millora socio-econòmica que ve anys després de la Guerra Civil: hi ha la falsa percepció de que la dona ja no té la necessitat de treballar fora de casa per aconseguir un sou.

<<Jo crec que sí. A la meua època sí, ara comprenc que és una altra mentalitat, amb la meua jo ja estava bé.>> (*Entrevista a la Montserrat Papiol. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)

A ella ja li estava bé, ens mostra una actitud conformista. Trencar de paradigmes és difícil i ni s'ho plantejava.

---

¹² (Comas d'Argemir, 1996)

(...) << és una sèrie de generacions que els hi ha tocat viure aquesta merda, no? Algunes s'han quedat molt *empapades* d'això, i altres s'hi han rebel·lat en contra, però és quelcom que has mamat d'alguna manera, no? >> (*Entrevista a l'Emma Alari. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

En canvi, una entrevistada de la generació de la Montserrat Papiol, opina tot el contrari:

<<No, per a res. La dona com un home!>> (*Entrevista a la Carme Palau. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

En dècades posteriors, a finals dels anys seixanta, començaran a transformar-se els papers socials dels homes i de les dones, que tendiran cap a bases més igualitàries. Cal recordar que ens situem encara en la dictadura franquista.

(...) << Ningú no prepara per ser un bon marit, però en canvi si que se suposa que s'havia de preparar bé per a ser una bona muller. >> (...) (*Entrevista a la Isabel Pahissa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.3 Família Alari Pahissa.*)

Comprovem que hi ha unes pautes socials respecte al rols de dona mestressa de casa, connectades amb la tradició que el franquisme va instaurar com a model a seguir.

Però les interaccions socials per molt tradicionals **que siguin en origen no són immutables.**

La interacció social evoluciona amb els canvis econòmics i tecnològics, però sobretot per les influències externes.

Aquestes influències que interaccionen amb les comunitats tradicionals són, entre d'altres:

La millora de les comunicacions i els mitjans de comunicació.

En el segle XX Calafell es connecta a Barcelona amb el tren, els estiuejants arriben. El fenomen turístic, especialment, el turisme exterior és un fet que comporta una interacció inevitable amb la gent de Calafell.

Una millora de les condicions de vida en consonància amb la implantació de la ràdio, el cinema i la televisió permeten l'aprenentatge d'altres models que modelaran un canvi cultural imparabile...per més que el règim franquista es

perpetués i no ens arribessin notícies externes dels esdeveniments de canvi que succeïen fora del nostre país.

3.2.1.7 Per a vostè què representa una dona “com cal” o una “bona noia” tractant-se d’una jove?

Una visió actual de la Montse González és la següent: << El mateix que una bona persona en general, és extrapolable als dos sexes. >> (...) (*Entrevista a la Montse González. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)

En canvi, fa poc més de cinc dècades la imatge de la “dona com cal” n’era ben diferent:

Es considerava que era aquella sobre la qual no hi havia cap dubte respecte a l’honestedat de la seva conducta. ¹³Alguns adjectius qualificatius que podem afegir a la imatge de dona falangista podrien ser: Persona religiosa, submissa i respectuosa.

La postguerra tenia com a objectiu el trencament total respecte al període anterior, el paradigma republicà, i definia un discurs preinscrit de quin era el model perfecte de dona. Ara bé, cada dona re-elaborava aquesta imatge ideal, com la Carme Juncosa

(...) << Que la dona s’ha d’estar a casa? No ho trobo bé això jo. Escolta, estaríem ben frescos. Que els homes poden sortir i tu t’has de quedar a casa...*Ni hablar!* Això ho tenia molt clar jo. >> (*Entrevista a la Carme Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

Ella va negociar la ideal de dona, se’l va apropiat i el va reajustar al seus valors.

El model de dona “com cal”, tot i que s’ha adaptat als nous temps, encara perdura bastant en l’actualitat.

S’utilitza avui en dia per referir-se a una dona que no és promíscua i que està capacitada per assumir responsabilitats relacionades amb la família o amb la feina.

---

¹³ (Comas d’Argemir et al, 1990)

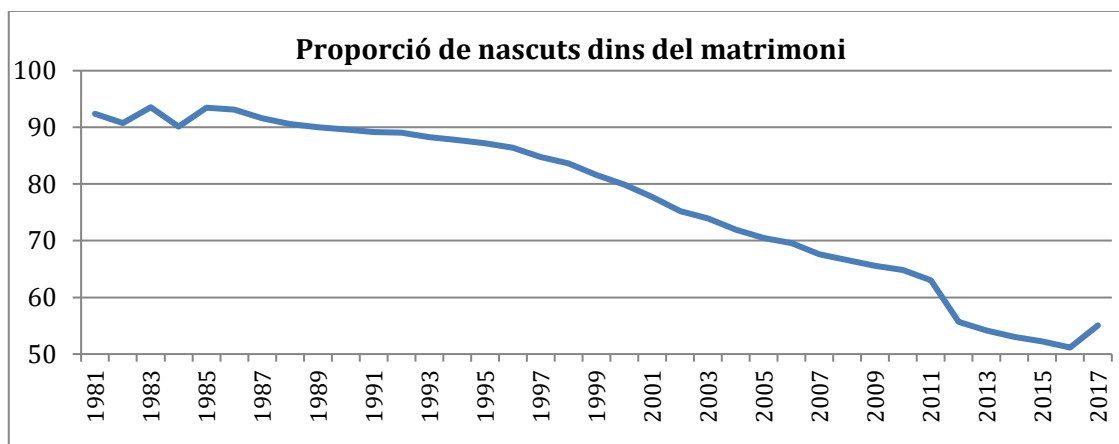

Curiosament, voldria fer una analogia:

Un reducte sexista encara present, i és que al home potser no se li exigeix ser “poc promiscu” com a validació de ser un “home com cal”.

3.2.2 Casament

A continuació es presenta un gràfic molt curiós:

Font de l'informació: *Idescat (Institut d'Estadística de Catalunya.)* Indicadors demogràfics.¹⁴ Elaboració pròpia.

Les dades de l'any 2017 són provisionals.

Representa el quocient entre els nascuts vius de mare casada i el total de nascuts vius. S'expressa en tant per cent. Font de l'informació: *Idescat.* Indicadors demogràfics. (Les dades de l'any 2017 són provisionals.)

Com es pot observar, la societat s'ha descristianitzat amb els anys. L'any 1981 el la proporció de nascuts dins del matrimoni era de 92,4%. Actualment (2016) ha disminuït fins a un 51,15%.

3.2.2.1 Per a quina institució us vau casar? Per l'Església...?

M'agradaria fer un petit parèntesi: L'Església.

¹⁴ <http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=917&lang=es>

Des de sempre, la institució clerical ha influït en el comportament de la societat espanyola. Excepte en alguns períodes històrics:

La República (1931-1939) Un dels primers requisits del nou govern va ser secularitzar la societat i limitar la influència de l'Església. La constitució va estipular la no-confessionalitat de l'Estat. Així doncs, casar-se per l'Església no era normatiu.

Anys més tard, l'exèrcit nacional, triomfal, entra a Calafell al gener de 1939¹⁵. S'ha finalitzat el conflicte bèl·lic per entrar en el de la postguerra franquista de més de quaranta anys.

En aquesta etapa l'Església rep un pes fonamental en la vida calafellenca. El nou règim es basa en el nacionalcatolicisme, es a dir, la institució clerical al servei del Estat.

La única forma de declarar vàlid el teu matrimoni, era casar-se per la Església catòlica. Aquest fet va obligar a moltes parelles a legalitzar la seva situació deis del marc legal, el casament s'havia de celebrar religiosament.

Una vegada finalitzada la guerra la necessitat de reconstruir tots els àmbits de la vida segons els pressupostos del règim polític trobarà el l'Església catòlica, una de les més fidels col·laboradores.

Aquesta institució religiosa normatitzava com havien de ser les famílies. Per exemple: No es pot entendre la família sense ambdós conjugues, un home i una dona.

Totes les dones entrevistades s'han casat per l'Església excepte l'Emma Alari, que s'ha casat pel civil.

3.2.2.2 De quin color era el seu vestit? Per què?

El vestit de núvia sempre ha estat un indicador del nivell adquisitiu de les famílies, i al mateix temps, de la classe social a la qual pertanyen. És un dels símbols més vistosos en el ritual. Però com ha variat el vestuari al llarg de la història?

---

¹⁵ (Aparicio i Subirà, 2007)

La utilització del vestit blanc de les núvies remunta als segles XV i XVI. Aquesta s'estén la moda entre els classes benestants.

Centrant-nos més en el segle XX, només les núvies provinents de famílies d'estatus econòmic alt, podien permetre's dur un vestit de color blanc. Contràriament, l'altra part de la societat vestia amb un conjunt que pogués reaprofitar en altres ocasions. Amb excepcionalitat, les núvies es vestien de negre en senyal de dol per algun familiar¹⁶ Per exemple la meva besàvia, que va dur un vestit negre. Es va estendre com a moda en aquells anys d'austeritat, després de la guerra. D'igual manera, en el Franquisme existia un comportament quotidià que tota dona havia d'obeir. Els vestits no havien de ser ajustats ni senyalar les formes del cos, els escots no podien ser pronunciats,...es a dir, no estava permès ressaltar la teva figura.

Altrament, al centre, la foto de la Montserrat Papiol i a la dreta, la seva filla.

S'aprecia pel tipus de vestit que porten les dues darreres, un augment d'estatus econòmic en consonància amb les èpoques de millor prosperitat viscudes a Calafell.

Cal dir també que amb l'arribada de la dècada dels cinquanta , la majoria de les núvies vestia de blanc, color que simbolitza la puresa.

*La Teresa Mañé Suau, anys 40.
Fotografia cedida per l'arxiu familiar
González-Papiol.*

*La Montserrat Papiol Mañé,
any 1968. Fotografia cedida per
L'arxiu familiar González- Papiol*

*La Montserrat González Papiol,
any 1994. Fotografia cedida pe
L'arxiu familiar Baldrich
Baldrich-González.*

¹⁶ (Juncosa, Magda et al, 2006)

Anècdota de la Carme:

<<Negre filla! Me'l va regalar un tiets de Reus, i enrabiats perquè el volien comprar blanc, però llavors no s'hi casava ningú de blanc! Tothom anava de negre. (...)>> (*Entrevista a la Carme Juncosa. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.2 Família Palau Juncosa.*)

3.2.4 Maternitat. Els fills representen la culminació del matrimoni per a vostè?

Sobre la unió home-dona, durant el nacionalcatolicisme, no es permet cap tipus de relació que no tingués com a objectiu la procreació, en poques paraules, tenir fills.

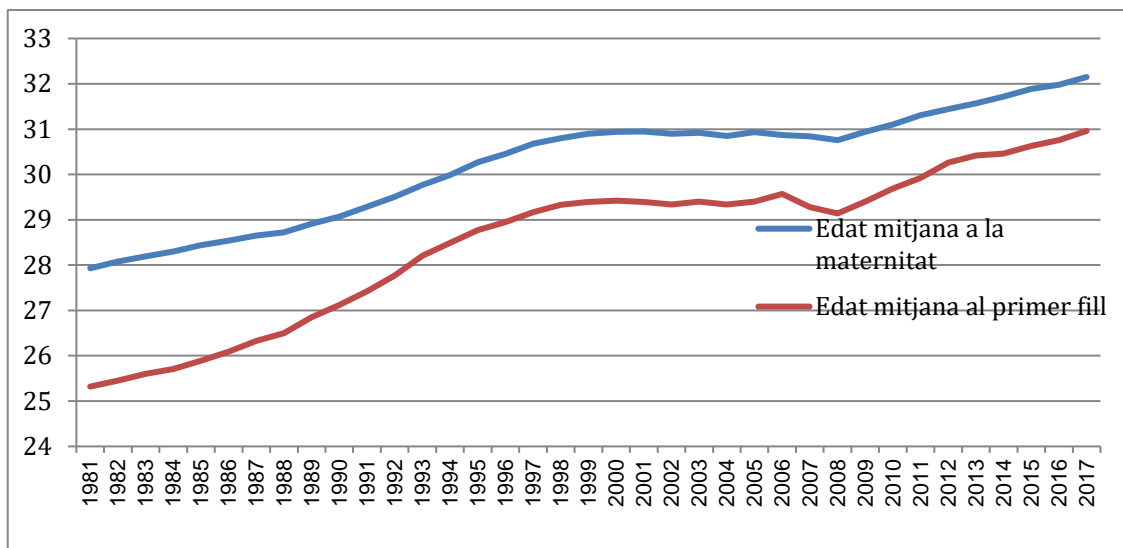
La societat dels anys quaranta va restaurar completament els vells valors que la II República havia intentat transformar. En conclusió: La família s'articula a partir de llavors torn al matrimoni i la seva funció procreadora.

Per part de les entrevistades hi ha hagut dos tipus de respostes. Una de les respostes va ser la de la Montserrat Papiol:

<<Jo crec que sí, si no han tingut fills, vaya matrimoni. Sí que és inherent. Sí que ho era, un símbol de plenitud adulta. Per la societat era normal tenir fills. Quan et casava significava que tindries fills, i pobre d'ell el que no ha tingut. El motiu es tindre fills.>> (*Entrevista a la Montserrat Papiol. Entrevista completa als annexos. 6.1.2.1 Família González Papiol.*)

Vaya matrimoni ens diu. Per tant, ens fa entendre que per a ella és indispensable: Els fills representen la culminació del matrimoni.

Gràfic edat mitjana de la maternitat i del primer fill.

Font de les dades: *Idescat*. Indicadors demogràfics. Les dades de l'any 2017 són provisionals. *Institut d'estadística de Catalunya*¹⁷ Elaboració pròpia.

Com podem apreciar en el gràfic, tan l'edat mitjana a la maternitat com la edat mitjana al primer fill ha augmentat considerablement. D'una banda, l'any 1981 la xifra mitjana era de 27,93 anys (edat mitjana de la maternitat) i 25,32 anys (edat mitjana al primer fill). Actualment els valors actuals han superat els 30 anys situant-se l'edat mitjana de maternitat als 32,15 i l'edat mitjana del primer fill a l'edat de 30,96 anys.¹⁸

3.2.3 Divorci

Fem un petit parèntesi. Es parla molt dels casaments, però què podem dir dels divorcis? Des de quan està permès desfer unions matrimonials?

Divorciar-se en l'època franquista era un fet excepcional. no com actualment:

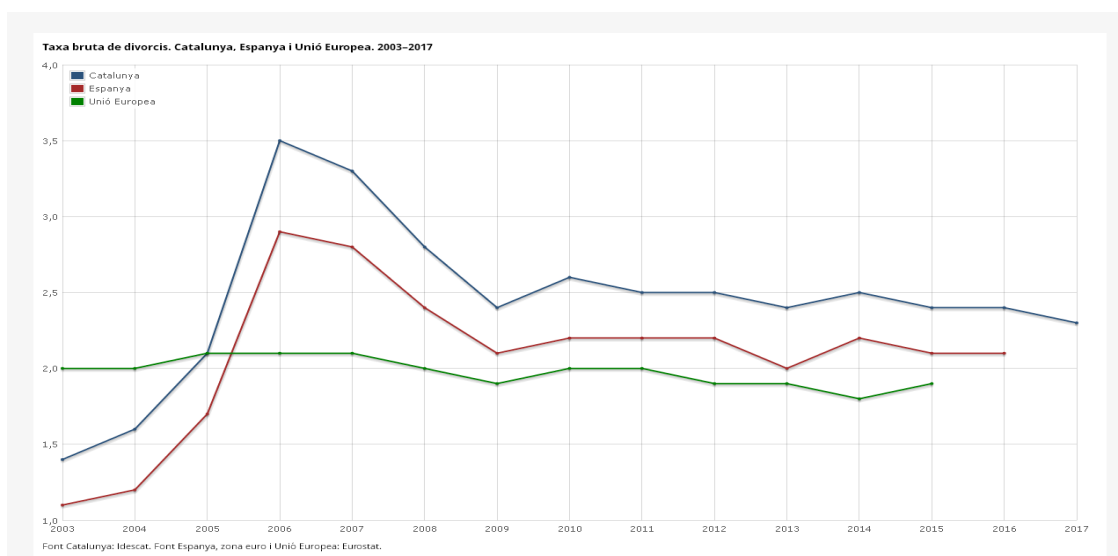
Durant la II República es va promulgar la llei del divorci (març 1932), refer tal com el coneixem avui. Malgrat que va ser un avenç en els drets individuals, en poc temps les coses van canviar: El franquisme (1939-1975) va deixar sense efecte ni validesa les separacions legals que s'havien concebut durant el període republicà. En altres casos, es van anular totes les unions civils obtingudes rere l'obtenció del divorci.

¹⁷ <http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=917&lang=es>

¹⁸ (Per més informació, veure annex D, p...)

Moltes persones es van retrobar forçadament, malgrat la desavinença, després de llargs anys de divorci, en la situació de casats. Algunes d'elles encara havent refet les seves vides amb una altra persona.¹⁹

Unitats: Divorcis per 1.000 habitants. Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat. Àmbit geogràfic: zona euro (18).²⁰

La gràfica emmarca l'evolució dels divorcis al segle XX. Són dades corresponents a Catalunya, a Espanya i a la Unió Europea. El pic més alt a Catalunya es va produir al 2006 amb una xifra de 3,5 divorcis per 1.000 habitants. Cap de les entrevistades s'ha divorciat.

3. CONCLUSIÓ

En suma, les entrevistades del meu treball de recerca van anar protagonitzant petites rebel·lions progressivament.

Elles van intentar trencar d'alguna manera amb la predestinació tradicional de ser exclusivament perfectes mestresses de casa. **Algunes de les dones entrevistades, les quatre més joves particularment, i ja en un context de modernització marcada per la Transició espanyola, van lluitar en certa mesura, per canviar aquesta restringida transmissió.**

Transmissió de valors, on es modelava un rol de dona adscrit exclusivament a la família.

¹⁹ (Garrido et al, 1990)

²⁰ (Per més informació, veure annex D, p...)

És un fet que els sistemes socials canvien, encara que siguin els d'un poble com el d'un Calafell més tancat. L'activitat opositora malgrat que sigui a través de petites friccions dins de la família condueixen a canvis.

La transmissió d'aquests sabers, tal i com he constatat a través de les entrevistes, es feia de mares a filles, així com la preparació per a ser obedients i subordinades..., en el cas de les més grans.

Es percebia per algunes calafellenques que en altres països estava normalitzada una imatge diferent de la dona, més autònoma i alliberada. A raó de la visió d'aquest nou model, es va desencadenar que algunes dones es plantejessin, amb una actitud crítica, canviar aquests paradigmes culturals patriarcals.

A nivell local, s'exposen entrevistes bastant representatives d'una realitat social i històrica de Calafell, en l'època viscuda per les entrevistades. Però no hem d'oblidar que les coses han canviat molt en poc temps:

Calafell particularment, la localitat on he centrat en meu estudi, ha crescut molt en els darrers trenta anys: s'ha multiplicat la població per set! ²¹Així doncs, ja no es pot parlar d'una uniformitat sociològica, més aviat n'és tot el contrari.

Actualment parlem d'una ciutat fragmentada pel propi model urbanístic, i a més a més, amb un desarrelament bastant gran per part de moltes persones que hi viuen. Són moltes realitats sociològiques que conviuen en un espai compartit.

En la societat caellenca actual s'ha relegat a un segon terme el control social que antigament s'exercia a través dels canals de transmissió tradicionals.

S'han adoptat models més globalitzats de transmissió de valors... Un nou valor és l'individualisme. La pèrdua d'influència del catolicisme és evident.

Han entrat en joc canals de producció de valors, com les noves tecnologies..., apartant en importància als mitjans de comunicació tradicionals com la televisió o la premsa.

Els models de família s'han diversificat tant que és impossible unificar ideològicament la població.

4. BIBLIOGRAFIA, WEBGRAFIA, ENTRE D'ALTRES

---

²¹ <https://www.idescat.cat/emex/?id=430379>

Audiovisuals:

-*Calafell, festes, tradicions i societat (57 min.) Ajuntament de Calafell* [DVD] SaberCom, Febrer 2015 <Biblioteca Ventura i Gassol, Calafell> 12/7/2018.

-*Calafell, l'evolució d'un poble de mar i muntanya (66 min.) Ajuntament de Calafell* [DVD] SaberCom, Febrer 2015 <Biblioteca Ventura i Gassol, Calafell> 12/7/2018.

Bibliografia:

-AMADES, J. Costumari català. *Auques. Instruments musicals. Nadal*. Salvat Editores, S.A. Diari de Tarragona. 1997.

-COMAS D'ARGEMIR, Dolors, et al. Vides de dona. *Treball, família i sociabilitat entre les dones de les classes populars (1900- 1960)*. Editorial Alta Fulla. Fundació Serveis de Cultura Popular. 1990.

-GARCÍA SEBASTIÁN, M et al. Història. Editorial Vicens Vives Batxillerat. Barcelona. 2016.

-GARRIDO, Elisa, et al. Historia de las mujeres en España. Editorial Síntesis. Madrid. 1997.

-GINER, Salvador. Sociología. Editorial Península. Barcelona. 2010.

-LLINÀS CARMONA, Conxa. Feminismes de la Transició a Catalunya. *Textos i materials*. Horsori Editorial, S.L. Barcelona. 2008.

-MARTÍN GONZÁLEZ, Eduardo. Calafell. *Col·lecció imatges i records*. Viena S.L. Barcelona.

-NIELFA CRISTÓBAL, Gloria. (coord.) Mujeres y hombres en la España franquista: sociedad, economía, política, cultura. Editorial Universidad Complutense. Madrid. 2003.

-SUBIRÀ, Úrsula i APARICIO, Helena. *El Calafell de les dones. Memòria oral den la Guerra Civil i la postguerra*. Ed. Ajuntament de Calafell. Calafell. 2007.

Fonts arxivístiques i bibliotecàries:

-*Arxiu Comarcal del Baix Penedès*

-*Arxiu Municipal de Calafell*

Revistes:

-GÜELL CENDRA, Xavier "La tradició castellera a Roda de Berà". BOI. Núm. 29, Roda de Berà, estiu 2012. P.2

Webs:

-<https://laoveja100.wordpress.com/2010/11/08/guia-de-la-buena-esposa-1953/>

Data de consulta: 6/12/18

-<file:///C:/Users/Joan/Downloads/2235-Texto%20del%20art%C3%ADculo-3581-1-10-20121005.pdf> 6/12/18 Data de consulta: 6/12/18

-<https://losojosdehipatia.com.es/cultura/historia/seccion-femenina-la-mujer-dentro-del--franquismo/> Data de consulta: 7/12/18

-<https://lacabezallena.com/historia/divorcio-republicano/> Data de consulta: 7/12/18

-<http://metroscopia.org/seccion/sostenibilidad/> Data de consulta: 12/12/18

-<https://www.universidadsi.es> Data de consulta: 12/12/18

-<https://time.graphics/es/updates/new/198000> Data de consulta: 12/12/18

-https://elpais.com/cultura/2014/01/06/actualidad/1389047015_066499.html

Data de consulta: 12/12/18

<https://www.idescat.cat/emex/?id=430379> Data de consulta: 13/12/18

5. ANNEXOS

6.1 ANNEX A. Les entrevistes orals

6.1.1 Introducció

He entrevistat a sis dones, relacionades en parentesc, més concretament: mare-filla. Sí, únicament a sis calafellenques, ja que d'aquesta manera es pot construir una anàlisi més profunda en cada una d'elles. Una conclusió més exhaustiva i profunda dels relats. En primer lloc, la més gran, la Carme, va viure la guerra civil espanyola (1936-1939), en els seus primers nou anys de la seva vida.

En segon lloc, quatre dones van formar part del règim franquista (1939-1975), algunes amb més detall que les més joves.

I finalment, l'Emma va ser coetània a la transició espanyola, època de canvi socioeconòmic a Espanya. De forma constructiva i cronològica, entre totes, hem reconstruït un passat no tant llunyà.

Les preguntes plantejades han estat pensades per a una dona amb ideologies franquistes. D'aquesta manera, l'entrevistada copsava l'involucionisme franquista, o bé, l'evolució actual dels drets femenins.

D'una banda, l'enquesta oral m'ha servit per copsar com veien la vida. És l'únic mitjà per relatar les experiències viscudes. Hem d'apreciar d'elles la seva memòria, que ha estat capaç de recordar límits cronològics.

D'altra banda, els recursos fotogràfics s'utilitzen per ambientar els fets. He rebut retrats de totes les dones entrevistades; fotografies de casament, dels seus fills, de quan eren més jovenetes..., els hi estic molt agraïda.

Són records diferents que ens parlen d'un mateix període i d'un mateix lloc, però amb una diversitat d'experiències i formes de viure'l. (Comas d'Argemir, 1990, p.29)

6.1.2 Equestes orals

6.1.2.1 Família González Papiol

Entrevistes enregistrades el dia: 29 d'agost del 2018.

Núm: 1 i 2

0. Biografies

La **Montserrat Papiol Mañé**, és mare de dues nenes i un nen. Té 70 anys (2018) i va néixer l'any 1948. Pertany a les famílies calafellenques del Pau Papiol i del Federico Mañé, és *curcona!* A més de creure en la religió catòlica. Ha completat els estudis de l'EGB. Va estudiar fins als 13-14 anys, perquè és el que hi havia "antes"! S'ha dedicat tota una vida a *sus labores*. És filla de família agrària. Ha viscut tota la seva vida a

Calafell, períodes a Calafell platja i altres a Calafell poble. Es va casar l'any 1968. Actualment és vídua, però amb la sort de tenir set néts ben divertits!

Montserrat Papiol Mañé a la Catedral de Tarragona. Fotografia cedida per l'arxiu familiar Gonzàlez Papiol.

D'altra banda, la **Montserrat Gonzàlez Papiol**, de 49 anys (2018), és la seva filla gran. Va néixer l'any 1969. És filla d'en Manuel Gonzàlez Ruiz, i efectivament de la Montserrat Papiol Mañé, pertany a la família de *Cal Curcó* de Calafell. Contrasta que és absolutament atea. Va estudiar fins els 23 o 24 anys. Va fer la llicenciatura en belles arts a la Universitat de Barcelona. Es dedica actualment a la docència a l'institut de secundària Ernest Lluch de Cunit. Però paral·lelament exerceix projectes com a artista plàstica. És filla de classe treballadora de classe mitjana-baixa, filla del barri de *Cal Bolavà*. Ha viscut durant vint-i-cinc anys de la seva vida a Calafell poble, després va viure set anys a Calafell platja i ara torna viure a Calafell Poble des del 2001! Es va casar al 1994, i set anys després va tenir la seva primera filla. Finalment al 2003 va néixer l'Amàlia, la petita.

Montserrat Gonzàlez Papiol a la nit d'art a Calafell platja. Any 2018. Fotografia cedida per l'arxiu familiar Baldrich Gonzàlez.

1. Introducció

1.1 Quin és el vostre nom?

- Montserrat Papiol Mañé.

- Montse González Papiol.

1.2 Quina edat té? Any de naixement.

-70 anys.1948.

-49. 1969.

1.3 A quina família pertany?

- La família del Pau Papiol i del Federico Mañé.

-Sóc filla de mon pare Manuel González Ruiz, filla de la Montserrat Papiol. Mañé, que se li deia de *Cal Curcó* de Calafell.

Teresa Mañé Suau i en Joan Papiol, al carrer Bisbe Català, Calafell Poble. Fotografia cedida per l'arxiu familiar González Papiol.

1.4 És catòlica o creu en alguna religió?

-Sí, catòlica.

-Sóc absolutament atea.

1.5 Quines estudis ha realitzat? Fins a quina edat va estudiar? Per què sí o per què no?

- L'EGB. Vaig estudiar fins als 13-14 anys. Perquè és el que hi havia "antes".

-Vaig estudiar fins els 23 o 24 anys. Vaig fer la llicenciatura en belles arts a la Universitat de Barcelona.

1.6 A què es dedica o es dedicava?

-*"A sus labores"*.

-Em dedico actualment a la docència a l'institut de secundària Ernest Lluch de Cunit. Però paral·lelament exerceixo labors plàstiques com a artista plàstica.

1.7 A quin estament social vostè ha format part durant la seva joventut? Classes populars, burgesia, petita burgesia, noblesa, família agrària, pescadora,...?

-Família agrària, doncs seria.

-Sóc filla de classe treballadora de classe mitjana-baixa.

Al fons, Anna Gonzàlez Papiol; en primer pla Montserrat Papiol Mañé i Teresa Mañé Suau. Preparant el nadal. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Gonzàlez Papiol.

1.8 Ha viscut tota la seva vida a Calafell? En quin nucli vivia o viu? (Calafell poble, Calafell platja, Segur de Calafell, urbanitzacions...)

- Sí. Poble i platja.

-He viscut durant vint-i-cinc anys de la meua vida a Calafell poble, després vaig viure set anys a Calafell platja i ara torno a viure a Calafell Poble des del 2001.

1.9 En quin any es va casar?

- Al 1968.

-Em vaig casar al 1994.

2. Instrucció (Pre-matrimoni)

2.1 Quin ha estat el dia més feliç de la seva vida?

-El dia que em van arreglar la bicicleta.

-Cada dia és feliç, és veritat...sobretot quan estic de vacances!

2.2 Ha sentit explicar el vostre naixement pels seus pares o familiars? Quina va ser la seva reacció, dels pares o familiars, al veure que era una nena? Reaccions de satisfacció o disgust?

-Potser sí... No me'n recordo. Suposo que contents, la mare volia una nena. Reaccions de satisfacció.

-No. L'única cosa que va dir la meua mare era que plorava molt. En l'època que jo vivia cap..., encara que sé que a mon pare li hagués fet més il·lusió tenir un nen. Satisfacció pel naixement, per una criatura sana, però millorable si hagués estat un nen, perquè jo encara he viscut en una societat patriarcal.

2.3 Per a vostè, què és el saber que es considera femení? Qui li transmetia els coneixements i valors? Àvies, mares..? Era implícit?

- Per mi són les feines que una fa al dia dia... "Pos" la mare serà.

-En el meu codi de valors actual , ben bé ni n'hi ha coneixements que es considerin femenins o masculins, això és molt classista. Però és cert que la meua formació com a

dona n'hi ha hagut diferents valors que se'm han transmès directament a través de les mares. Temes com: codis ètics al voltant de la sexualitat, la transmissió del que és la primera menstruació com a com abordar la menstruació (això solament m'ho va dir la meva mare. Les normes de comportament van ser ensenyades per sobretot la meva mare i la meva àvia.

Tot el que la meva mare m'explicava, em transmetia..., totes les prohibicions i normes..., venien clarament induïdes per la tradició que s'havia transmès per la meva àvia.

2.4 Creu que l'objectiu de l'aprenentatge de les tasques domèstiques era d'adquirir una preparació més bona per la vida de casada? Aquests coneixements li van permetre confeccionar el seu propi aixovar o cosir vestits per compte seva?

- Jo crec que sí.

No, ni molt menys! Vaig brodar la roba però no em vaig fer el "ajuar".

-Sí, en la època en la que jo em vaig casar encara imperava la forma de pensar que com a dona no seria completa si no era capaç de dur i organitzar les tasques domèstiques d'una casa en solitari. A mi se'm va educar per totes aquestes labors.

Per compte meva jo no vaig voler aixovar..., però és cert que des de que vaig complir els tretze anys, la meva mare i la meva àvia en massa em regalaven aixovar... aixovar, tovalloles i fins i tot, tovalloles blanques destinades a eixugar i absorbir la sang en cas de que una servidora tingués un fill al llit de forma natural.

2.5 Des de ben petita va anar fent-se el parament de la casa (l'aixovar)? Va rebre l'ajuda d'algun familiar per afrontar aquesta tasca? Li va requerir molt d'esforç i paciència? A quina edat va començar a fer-se l'aixovar?

-No, des de molt petita no... Ja era gran! Jo què sé... devia tenir quinze o setze o disset anys, jo què sé....uns anys abans de casar-m'hi.

-Jo no. Va ser la meva mare i la meva àvia, en contra de la meva voluntat, que jo volia nines per a jugar ja que jo encara era molt infantil. (...) El mes abans de casar-me, no tenia, el que encara em faltava, em van manar anar expressament a les Cases de les mantes, a comprar en taxi, a comprar tot el aixovar que necessitava i em faltava. Una burrada d'aixovar...per dues cases, no una.

2.6 Ha anat durant algun període de la seva infantesa-joventut a col·legi? En quines dates? Que aprenia en la institució? Hi havia segregació de sexes per classes o edificis? Va acabar els estudis?

-Tota la joventut i la meva infantesa. Suposo que devia ser els tretze, que vaig acabar els estudis. Aprenia doncs, "lo" bàsic, aprenia quatre regles que diuen. Sí hi havia segregació, els nens en un cantó, les nenes en un altre. Sí vaig acabar els estudis.

-Clar! Escolaritzada a l'escola de primària del 1975 al 1981. I secundària, ja...m'he perdut! Qüestió, que vaig acabar la secundària al 88 fins al 93 vaig estudiar a la facultat. No hi havia segregació, (...), i vaig acabar els estudis.

2.7 Des de ben petita va aprendre l'habitud de l'obediència i a subordinar els desig dels vostres pares? Contribuïa a l'economia familiar i a les feines de casa? La van preparar per ser una bona muller?

- Sí. A les feines sí a lo altre no! La vogada no, que no havia rentat en ma vida. A rentar plats i a fer dissabte només.

Aquests temes no es tocaven...tabú.

-Sí. Era bona nena i feia bastant de cas, però...hi havia qüestions relatives al patriarcat que jo ja en aquella època no estava disposada a claudicar. Per exemple, la meva àvia des de els quinze anys m'obligava a anar a casa seva a aprendre a cosir, com si l'activitat de cosir fos exclusivament per les nenes, llavors m'hi vaig revelar. També vaig haver de veure com en les tasques domèstiques, el meu germà estava exempt, no s'havia de fer el llit (...), i a tot això, la meva germana i jo alguna vegada havem fet un "motín" contra el meu germà..., del tipus posar-li tota la seva roba bruta al seu llit per a que se la tingués de baixar.

Cada dissabte, feia dissabte, només les nenes evidentment.

Jo crec que sí. Em deien: fumar fa puta, vigila que no et vegin "porai" amb segons qui...

2.8 Creu que a la seva família la van instruir per arribar a ésser una mestressa de casa? Creu amb la idea que el lloc tradicional de la dona és la casa? Per què?

- Jo crec que sí. A la meva època sí, ara comprenc que és una altra mentalitat, amb la meva jo ja estava bé.

-Sí, em van instruir per a això, però sense deixar de banda que en el fons es sentien orgullosos perquè era més o menys bona amb els estudis i veien que prosperaria per l'altra banda.

No, personalment? No. Per suposat em assolit, hem aconseguit les dones conquerir un munt d'estadis....

2.9 En la vostra època existien estereotips femenins a partir de la vinculació de la dona amb la llar, imatges culturals (constitueixen la part ideal de la realitat, no són estàtiques, són un producte històric) que exaltaven el valor de la maternitat i que donaven caràcter normatiu a la figura d'esposa-mare?

-Era lo que ens inculcaven això, que tens que criar els fills, portar la casa...Lo que t'ensenyaven.

-Sí, i tant! A través del cinema, a través de les revistes i demés es modelava un rol, i sobretot per la transmissió familiar.

3. Festeig o procés d'elecció conjugal

3.1 Les famílies condicionaven les vostres cites o "quedades"?

- No, mai... Bueno sí, les restringien, cada dia no podia ser dia per altre.

-Per a res! Però es cert que ma mare es va informar de varies maneres sobre el meu possible futur marit. U, cada cop que em deixava a casa, es sentia un soroll de persianes cra-cra-cra i dins d'aquelles persianes s'hi veien uns ulls que observaven atentament. Dos, anotar les matrícules dels "tios" que em venien a buscar. Tres, que va haver un servei d'informació, al estil Gestapo, que va anar a pregunta a gent de Roda per saber si la família del meu home era una família seriosa o per el contrari era una família de "malandandos", com diria la meva àvia.

3.2 Com va conèixer a la seva futura parella?

- "Pos" la coneixia dels amics, de la colla que anava jo.

-En una festa de cap d'any.

3.3 Per a vostè què representa una "dona com cal" o una "bona noia" tractant-se d'una jove?

-“Pues”, Una persona honrada, sincera i treballadora.

-El mateix que una noia bona persona és extrapolable als dos sexes. Parlem d'una persona “qüerent”, que no és egoista, que pensa pels altres, que contribueix activament a la seva família, no perquè siguis dona.

3.4 I com a “mala dona”?

-La que no vol fer res, i...”parranda” cap aquí, “parranda” cap allà.

-Sí,...fumar feia puta, deia la meva tieta. Seria el mateix que ser un mal home: la promiscuïtat i irresponsabilitat podria ser una, en el cas de tenir fills. Però també ser negligent, ser brut, podria ser asexual aquesta frase.

3.5 En que es va basar el vostre procés d'elecció conjugal?

- Va ser per nosaltres. Ens vam conèixer, ens vam avenir...

-Ens vam triar mútuament.

4. Capitulacions matrimonials

4.1 El vostre matrimoni va ser prèviament pactat per les famílies?

-No.

-El nostre matrimoni es va efectuar de forma formal, al 1994, i les nostres famílies prèviament, com que abans les famílies pagaven el convidat, doncs es van trobar, vam anar al priorat de Banyeres, que era el lloc típic on es casava tothom al Baix Penedès.

4.2 Què són les capitulacions matrimonials? Va haver de signar alguna durant la seva unió? En què va consistir?

- Jo no en vaig fer cap de capitulació, no sé que és tot això. Home clar, fan fer signar, sinó no estaries casada, a tot arreu et fan firmar! A l'església i al registre civil! A l'església, a l'església, i, al jutjat pel jutjat, a l'ajuntament. Tot l'església, l'església ho firmava tot. El mateix dia que et casaves ho feies tot. Portaves el llibre de família....crec que era “aixins”

-Simplement va ser el registre civil i un paper que va fer el mossèn(...). El paper de l'església, consta que t'has casat un dia per l'església catòlica, apostòlica i romana (que si ara ho fes, no ho faria) i la del registre civil és la que és important en realitat.

4.3 Per vostè a que es refereix La imatge de la “perfecta casada”?

- Pues una família que estigui unida, que s'expliquin les coses i que hi hagi respecte.

-Cony!, doncs el mateix que un perfecte casat, no? Bàsicament, avui en dia en el segle XXI, és una persona que malgrat el pas dels anys segueixi sent feliç amb la seva parella, (...) arribar a un punt de conciliació, (...).

5. Dies abans del matrimoni

5.1 Estava informada del que representaria el matrimoni?

- No tenia cap “ideia” de res.

-No.

5.2 El mossèn o algun professional us va preparar pel dia del casament? Vau assistir a uns cursets previs al matrimoni, cursets pre-matrimonials? En que van consistir? Vau haver de comprar un llibre?

- No. No.

-Sí, vam assistir, horroritzats i obligats a unes classes prematrimonials. Durant..., van ser cinc sessions, durant dos mesos aproximadament. Sí un llibre de cuina, perquè no sabia cuinar.

6. Dia del matrimoni

6.1 Que va aportar l'home i la dona al matrimoni? Qui posava l'habitatge i qui aportava la vaixela i electrodomèstics per a la casa? Per què?

-La meitat cada u el dinar. Ell va portar el seu *ajuar*, jo vaig portar el meu. Jo vaig posar la casa. Els mobles a mitges i el tiberi a mitges.

-Aixovar per part meva per parar un tren, i... el Joan va comprar amb els seus estalvis els mobles, jo vaig posar la casa.

6.2 Qui feia els preparatius? La família o una empresa especialitzada?

-D'empresa res, la família, clar!

-Nosaltres!

6.3 Quants convidats van assistir al vostre casament?

-Ni idea, més de 40.

-Cent seixanta.

6.4 On us va casar?

- Per l'Església a Calafell.

-A l'Església de la Santa Creu de Calafell poble, que si ara pogués, no em casaria per l'Església...

6.5 Per a quina institució us va casar? Per l'Església...?

- L'Església.

-Per l'Església catòlica, apostòlica i romana.

Montse Gonzàlez Papiol a l'esquerra, Joan Baldrich Carceller a la dreta. Davant de la porta d'entrada de l'església Santa Creu de Calafell poble. Dia 27 d'agost del 1994. Fotografia cedida per l'arxiu familiar Baldrich Gonzàlez.

6.6 Portava ram? Va llençar el ram?

- Sí...no me'n recordo.

-Claro. Sí. El va agafar la Gemma Fernàndez i després es va casar.

6.7 Quant va durar?

- Ens vam casar al dematí, vam fer el dinar i després a sopar a casa tots.

-De les cinc de la tarda, que va ser l'hora del casament, fins a les dotze de la nit.

6.8 Quin va ser el menú?

- No me'n recordo. Carn al fricandó.

-No me'n recordo, Berta.

6.9 Quina família va pagar els gestos de la celebració? Per què?

-Les dues famílies.

-Els familiars del Joan i el pack González Papiol la resta. Va ser a mitges. El meu pare va haver de pagar més per què va portar més convidats...

6.10 De quin color era el seu vestit? Per què?

-Blanc. Era lo tradicional.

-Blanc, perquè era el que hi havia.

La Montserrat Papiol Mañé i en Manuel González Ruíz. Fotografia de l'any 1968. Fotografia cedida per l'arxiu familiar González Papiol.

6.11 Vau celebrar-ho en un restaurant, masia...?

- Sí, en un restaurant. Em sembla que es deia Emilio *llavons*

-Priorat de Banyeres, restaurant especialitzat en fer banquets de tot el Baix Penedès.

6.12 Quin paper tenia cada convidat o familiar? Cunyada, germanes, pares...

- El padrí em va portar a l'altar, i sortint ja estàvem casats. No! El padrí em va portar la toia, vaig anar agafada del braç del meu pare.

-Als pares els hi tocava el penós paper de seure's a la taula presidencial,(...), Mon pare em va acompanyar a mi a l'altar.

7. Dies després del matrimoni

7.1 On vau anar de viatge de nuvis? Per què?

-Ui..., primer vam anar a Barcelona, després cap a Andalusia, cap a Ceuta, Madrid, a València... Vam estar casi un mes voltant.

-Praga i Budapest, perquè era bonic i barat.

7.2 Dintre d'un matrimoni, a l'home li corresponen les tasques de cap de la família i de dur els ingressos econòmics per al seu manteniment, mentre que a la dona ha de dedicar-se a les tasques "menors", com són tenir cura de la casa i criar als fills?

- Això era a la meva època , ara no, *antes* sí. En el meu cas ha sigut així.

-Home no!, això és una pregunta per fer a una senyora gran, no a mi!

7.3 Durant la joventut va idealitzar els primers anys del vostre matrimoni? Va ser difícil per a vostè convertir-se en la mestressa de la casa?

-No... Potser sí, pensava que bonic cap aquí i cap allà. No va ser difícil!

-Gens, va ser un aprenentatge compartit entre tots dos.

8. Estabilització matrimonial (Post-matrimoni)

8.1 El vostre marit l'ajudava o ajuda amb les feines domèstiques?

-No, gens de gens. "Bueno", quan van nàixer els nens anava a buscar el pa. No m'ajudava mai.

-És que no m'ajuda, és que compartim les tasques domèstiques.

8.2 Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

-No sé, el que guanyava diners a casa era ell.

-Al principi sí. Els primers dos anys, sí.

8.3 Ha hagut de cuidar de la gent gran de la vostra família o la del seu marit durant algun període de la vostra vida? Era un fet normalitzat? Es veia forçada a ocupar-se d'aquesta feina?

-No. No, no es veia....

-Mai.

9. Maternitat

9.1 Ha tingut fills? Quants?

- Sí. Tres.

-Sí, dos.

9.2 Els fills representen la culminació del matrimoni per a vostè? La procreació és inherent al matrimoni? És un símbol de la plenitud adulta? I per a la societat de la vostra època?

- Jo crec que sí, si no han tingut fills, vaya matrimoni. Sí que és inherent. Sí que ho era, un símbol de plenitud adulta. Per la societat era normal tenir fills, quan et casava significava que tindries fills, i pobre d'ell el que no ha tingut. El motiu es tindre fills.

- No! És el començament d'una història....

La procreació és inherent als mamífers....

No, però és un *momentàs* per una persona humana tenir fills.

Implícitament, sí. Per què a parelles que no tenien fills havien de sentir-se: -Que...quan tindràs els nens?- típica afirmació patriarcal.

A l'esquerra, Montserrat González Papiol, la germana gran; a la dreta, en Jaume González Papiol, el germà petit; al centre, L'Anna González Papiol, la mitjana. Al retratista Güixens del Vendrell. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar González Papiol.

9.3 El matrimoni doncs es beneït quan sigui prolífic, és a dir, nombrós? Era consideració exemplar tenir una família nombrosa? Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

- Aquí no em beneeix ningú a mi. Jo solament en volia dos i em van venir tres.

- No, no, pots optar per no tenir fills. No. No.

10. Conclusions personals

10.1 Com a dona es va sentir forçada a instruir-se per arribar a ser una mestressa de casa?

- No, va ser natural.

-No, com he dit l'aprenentatge es va fer en el moment de casar-me.

10.2 T'hauria agradat treballar i guanyar un sou i sentir-te independent del vostre marit?

- Potser sí que m'hagués agradat, ja m'estava bé.

-Jo sóc independent econòmicament!

6.1.2.2 Família Palau Juncosa

Entrevistes enregistrades el dia: 4 de setembre del 2018.

Núm: 3 i 4.

0. Biografies

La **Carme Juncosa Guinovart** té 88 anys (2018), i va néixer l'any 30. Va viure la guerra civil espanyola, quan era molt petita. Pertany a la casa de *cal Quet*. A la seva manera creu en la religió cristiana. Ha anat a missa, però fa el que li sembla. Va anar a col·legi.

Parlaven en castellà perquè ne català estava prohibit. Als catorze anys ja plegaven de col·legi... Després es va casar ha tingut tres fills. Després estava a la botiga, però treballar sempre. El seu pare era pagès, la guerra no donava per tant per la terra, llavors per la nit feia de mariner. Això ho feien molts. Anaven de nit i de dia, i no era com ara les barques Va ser molt dura la seva vida, diu la Carme. Ha viscut tota la seva vida a Calafell poble. Es va casar al 1951 amb 21 anys. És viuda en el dia d'avui. Li agrada molt cuinar i fer ganxet!

La Carme Juncosa Guinovart prenent un Schweppes de llimona a la Plaça Catalunya de Calafell poble, 2018. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

D'altra banda, la **Carme Palau Juncosa** (o més coneguda a Calafell com **la Queta**), de 66 anys (2018), és la seva filla gran. Va néixer l'any 1952. Pertany a la família calafellenca de *Cal Quet* i a *Cal Antón*. És totalment agnòstica. Ha cursat els següents estudis: Batxiller, estudis de música, idiomes, i en l'última part de la seva vida,, va estudiar INEF per a gent gran, i va fundar l'associació Posa-hi oli. Ha tingut varies etapes. Des de l'etapa de mestra de música a l'escola, fins a directora de l'associació Posa-hi oli: sempre involucrada amb la gent calafellenca. Actualment viu a Calafell poble, i està jubilada. Per concloure, es va casar a l'any 73. És una dona amb inquietuds i moltes ganes d'aprendre.

La Carme Palau Juncosa a l'esquerra de la fotografia; entre els dos guàrdies reials la seva mare, la Carme Juncosa Guinovart. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

1. Introducció

1.1 Quin és el vostre nom?

-Carme Juncosa Guinovart.

-Carme Palau Juncosa.

1.2 Quina edat té? Any de naixement.

-88 anys.1930.

-66 anys. Al 1952.

1.3 A quina família pertany?

-*Cal Quet*.

-A *Cal Quet* i a *Ca l'Antón*.

1.4 És catòlica o creu en alguna religió?

-A la meua manera. He anat a missa, però faig el que em sembla.

-Agnòstica.

1.5 Quines estudis ha realitzat? Fins a quina edat va estudiar? Per què sí o per què no?

-A col·legi. Parlàvem en castellà perquè ne català estava prohibit. Als catorze anys ja plegàvem de col·legi.

-Batxiller, estudis de música, estudiar idiomes, i en l'última part de la meua vida, diguéssim, vaig fer INEF per a gent gran, i vaig muntar el Posa-hi oli.

1.6 A què es dedica o es dedicava?

-Després em vaig casar he tingut tres fills. Després estava a la botiga, però treballar sempre.

- He tingut varies etapes: l'etapa de mestra de música a l'escola, quan encara no hi havia mestres de música, jo acabava els estudis al conservatori i a *llavorens* donaven uns ajuts pels qui volien fer de monitors a les escoles, no? Però Bueno, jo cobrava una quarta part del que era un mestre i feia les mateixes hores que un mestre, i a banda jo me'n encarregava del teatre, perquè vaig fer, vaig estudiar direcció de teatre també...i danses del món. Tota la meva vida ha estat *aixins*, el folklore... I el que m'ha agradat molt també era ser el primer reemplaç de gimnàstica INEF el títol que ens donaven a la universitat de gimnàstica per a gent gran, que vaig ser el primer reemplaç jo.

1.7 A quin estament social vostè ha format part durant la seva joventut? Classes populars, burgesia, petita burgesia, noblesa, família agrària, pescadora,...?

-Érem pagesos, la guerra no donava per tant per la terra, llavors per la nit feia de mariner. Això ho feien molts. Anaven de nit i de dia, i no era com ara les barques, va ser molt dura la seva vida.

-Classe mitjana, baixa.

Carme Juncosa Guinovart de jove treballant a la verema. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

1.8 Ha viscut tota la seva vida a Calafell? En quin nucli vivia o viu? (Calafell poble, Calafell platja, Segur de Calafell, urbanitzacions...)

- Sí.

-Jo fins que no vam trobar casa vaig estar a Sant Salvador, i allà vam comprar a on vivim ara.

1.9 En quin any es va casar?

-1951, als 21 anys.

-Al 73.

2. Instrucció (Pre-matrimoni)

2.1 Quin ha estat el dia més feliç de la seva vida?

- Quan va néixer la meva filla, el primer fill.

- Mira, no ho sé...Jo diria també que quan va néixer el meu fill, és que filla, a mi no m'agrada les dates així...hi ha moments feliços que, alguns moments passes i ja no te'n recordes! Però hi ha molt moments en la vida que tu pots sentir-te plena. *A llavors...*per a mi la felicitat són molts moments. Que en diuen felicitat, que no sé si ho és o no... Quan he tingut les netes, quan em vaig casar...tot! Però no és un moment, és tot un conjunt d'una vida que..., i quan estudiava, i quan feia tot...és que per mi tot.

Carme Juncosa: És que la vida no és de color rosa, hi ha alts i baixos.

-Dins d'això també n'aprens, aprens de la vida de tot.

Carme Juncosa. Dels error se'n aprèn.

-De les castanyes també n'aprens. Jo sóc una persona que per moltes coses...però també n'he après d'aquestes errades!, no? Però també penso que he fet una labor social que no m'ha vingut d'una hora i he estat implicada en moltes coses de municipi i no he esperat res a canvi, és gaudir. Hi ha hagut vegades que també t'han fumut, perquè diuen: "La Queta està a tot arreu!". Vale, doncs posa't-hi tu! Ara que m'he jubilat, no fai res: "Oh, i ara què?" No ara vaig a les trentenàries, que és el que m'agrada, segueixo fent anglès i ja està.

Ossigui ara faig una vida al marge de tot el que ha sigut la meva vida des de els setze anys, no? Sempre he estat *liada* amb coses del municipi.

2.2 Ha sentit explicar el vostre naixement pels seus pares o familiars? Quina va ser la seva reacció, dels pares o familiars, al veure que era una nena? Reaccions de satisfacció o disgust?

- Jo sé que la meua mare, llavors hi havia una comadrona, i els feia fer posar una palangana a baix. Ma mare va tenir problemes, i va fer venir a un metge de Barcelona. Em van treure amb forces, per això tinc les celles partides una mica, perquè em van agafar amb forces.

No ho sé.

-Jo he sentit a dir que va ser un part llarg, que va venir la Maria Valldosera, no? La comadrona, que era cosina de mon pare. Per cert el meu marit també és de la mateixa comadrona i és del Vendrell, perquè ella era de tot el Baix Penedès...i sé que va ser un part llarg em vas dir.

Carme Juncosa- Sí, i la nena va néixer al Vendrell a la comadrona, i jo li deia: Si no cal que el canviï, no calia que el canviessin...a Tarragona et vaig tenir!

Sí a Tarragona, a la Monegal. Jo *vai* néixer a ca l'Anton, i després ja vam vindre aquí a la casa de *Cal Quet*, no? Jo *vai* néixer a ca l'Anton. Però jo sóc la Queta!, i a mi m'agrada que m'ho diguin, m'encanta.

Carme Juncosa- A mi no m'agrada tant...

A mi si que m'encanta, sóc de cal Quet, doncs sóc la Queta!

Carme Juncosa: És que abans no hi havia números, ens coneixíem pel nom de les cases, cada casa tenia un nom: cal Quet, cal Masià..., ara van per números!

La reacció no ho sé

Carme Juncosa: Contents, l'important és que vagi bé.

2.3 Per a vostè, què és el saber que es considera femení? Qui li transmetria els coneixements i valors? Àvies, mares..? Era implícit?

- Després de col·legi anàvem a cosir i a desembastar... . Fèiem moltes puntes de coixí i fèiem molt de ganxet, de ganxet molt. Vaig guanyar un pergamí i una medalla de bronze. De vanos vaig guanyar el primer premi!

La mare...

-A veure, és que per a mi el feminisme hi ha coses que sí que estan molt bé, i perquè la revolució que hi va haver de les dones, i que van voler tirar endavant!, per mi va ser un

gran què el fet de que aquelles dones es revolucionessin i tot anés endavant. Les dones eren per allò que deia ma mare: per la casa i tot això, no? Ara..., jo penso també que a vegades s'abusa molt perquè també hi ha dones que diuen que la dona se sent marginada..., possiblement sí que hi ha un sector, però també pot haver un sector que ha de guanyar, m'entens? Jo mai m'he sentit marginada pel fet de ser dona, he treballat amb homes, he estudiat amb homes, i mai a la vida m'he sentit marginada. He sentit el que he volgut, ara bé, de tu a tu, si jo he anat a prendre una cosa amb un home i he convidat, jo li pago, no permeto que un home em pagui! M'entens? (...) Jo als dotze anys em van portar de l'abril a l'octubre en un lloc que era el càmping, que allà eren tot holandesos, i la vida canviava..., tu venies aquí, no la prehistòria, era lo que era, però allà les senyores de setanta anys anaven amb biquini i aquí amb cinquanta anys anaven totes negres! La vida era diferent: els homes rentaven la roba i els plats, com si res, és que era un món diferent. Les parelles venien amb els pares, els nuvis, i vivien tots a la mateixa tenda de campanya! Això era impensable! Per mi lo normal és això, i per mi lo anormal era això que es vivia aquí! (...) Jo et puc dir que sempre sent agnòstica, jo als dotze anys faig batxiller a les monges, em van dir que era una heretge, i van cridar al vicari del Vendrell, perquè jo era una heretge. Al cap d'uns anys, jo vaig anar a fer guitarra allà a les monges, anava a tocar la guitarra allà amb els nens i feia teatre amb la teatre. I jo a aquella època, et parlo que jo encara no tenia el fill. El rector fumava, jo quan em van dir d'anar a fer classe vaig dir: "Jo *vai* en pantalons", i la *madre*: "És que Carme, aquí les monges no porten pantalons!", però si jo *vai* un dia a la setmana i jo *vai* amb pantalons, aniré amb pantalons! I jo fumo!: "Però és que aquí ningun mestre fuma!", perdona? Però jo fumo!, si voleu bé i si no també!, i jo *vai* fumar! Jo, aquí a Calafell feien resar el rosari, cosa que en el col·legi de les monges no era!, Jo feia batxiller, hi havia algun molent que hi feien alguna cosa.

Carme Juncosa: - Mira, abans per la Quaresma, era tradicional a totes les cases menjar el bacallà, perquè era Quaresma. I aquesta mania de les monges...aquí mengem el bacallà, però allà a les monges mengen el millor peix que hi ha! S'havia de menjar bacallà, era pecat!

-Elles menjaven, i les monges una cosa que tenen és que cuinen molt bé...

Carme Juncosa: -No són *tontes*!

2.4 Creu que l'objectiu de l'aprenentatge de les tasques domèstiques era d'adquirir una preparació més bona per la vida de casada? Aquests coneixements li van permetre confeccionar el seu propi aixovar o cosir vestits per compte seva?

- A mi em va ensenyar la meva mare. Era una bona cuinera. I em deia per la tarda: "No sortiràs d'aquí fins que no tinguis el llit ben fet".

- No, mama ara parlo jo, no. Perquè primera: A casa meva jo tenia a l'àvia que era cuinera, i ella també cuinava molt bé (referint-se a sa mare). A *llavons* jo estudiava, no em deixaven entrar a la cuina. Jo quan em vaig casar no sabia fer de res! Ara em considero una molt bona cuinera perquè m'agrada la cuina, no? Però jo no sabia fer res! A mi sí. Em vaig brodar tot tot l'*ajuar*, sí perquè jo brodava a màquina també! I vaig fer el meu i el dels meus germans. Què després no va servir per res perquè, era per metre 25 i el meu llit feia dos metres, *bueno* un fart de treballar, i *llavons* vaig agafar els llençols i els vaig deixar aquí a casa la mare. Jo sí que *vai* fer això, perquè ella tenia la mania de que sí (referint-se a sa mare). Quan arribaven els reis, quan ja erets gran, una doneta, et regalaven la roba per quan et casis, saps? I llavors em tocava a mi brodar-la. Però jo brodava i aprenia a tocar la guitarra, i *llavons* vaig dir: Apa *buenas* al brodar. *Llavons* ja *vai* fer la música i... Però a mi ningú em va prepara'm per casa'm. No preparaven a ningú, eh!

2.5 Des de ven petita va anar fent-se el parament de la casa (l'aixovar)? Va rebre l'ajuda d'algun familiar per afrontar aquesta tasca? Li va requerir molt d'esforç i paciència? A quina edat va començar a fer-se l'aixovar?

- La meva mare em va comprar roba, i *bueno*. Jo no me'l vaig brodar.

-Encara tinc l'aixovar a casa ma mare, intacte!

2.6 Ha anat durant algun període de la seva infantesa-joventut a col·legi? En quines dates? Que aprenia en la institució? Hi havia segregació de sexes per classes o edificis? Va acabar els estudis?

-Sí, fins al catorze. Lo més senzill, lo que hi havia. I els de la platja també! Seien nens i nenes barrejats, doncs si no em dons un tint no sortiràs. No hi havia segregació.

-Sí. El col·legit era de nenes, el de les monges del Vendrell. I aquí a Calafell, hi havia els nens en un cantó, les nenes en un altre, als baixos de l'ajuntament eren les nenes, i al sac, eren els nens. Cada matí, ens portaven llet. A *llavons*, els nens feien la llet, i aleshores nosaltres, aquí venia la segregació, una bona. Ells feien la llet, la portaven a la nostra classe i al col·legi, i la repartien, no? I si tu portaves el sucre de casa, el colacao

, qui en tenia o qui no en podia portar, no? Això sí..., les dones ,les nenes ens tocava fregar les olles, i les fregàvem a la font, saps la ont que hi ha aquí a la plaça,, i ens posaven a fregar, recordo que quan venien més estrangers, que ens retrataven, i nosaltres ens hi posàvem bé, com dient: “Veus com freguem les olles?”, i després penso: “Què devien pensar?”. Però clar, jo era petita. Jo al dotze anys vaig marxar perquè vaig fer l'ingrés del batxillerat, anava a la platja, quan encara no hi havia el passeig de la unió, era tot una riera, i anava cada dia a la platja a fer el ingrés, i *después* vaig fer el batxiller a les monges, al col·legit Sagrat Cor. Aquí si que hi havia els homes i les dones, això sí. I a les monges no hi anaven els nens, solament al parvulari. Però ara ja fa anys, els nens i les nenes anaven junts.

Carme Palau Juncosa de petita estudiant. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

2.7 Des de ben petita va aprendre l'habitud de l'obediència i a subordinar els desig dels vostres pares? Contribuïa a l'economia familiar i a les feines de casa? La van preparar per ser una bona muller?

-Quan érem més jovenetes anàvem tota la colla del veïnat, les nenes, i anàvem a jugar a can pintulet al Castell, “a llavòrens” una dona, cridava a la neta: “aquesta canalla es mataran “ i quan deia es matarà, nosaltres ja havíem saltat a l'altra banda. Ma mare deia: “si vens amb els genolls pelats jo t'hi afegiré”. Mira, em pelava els genolls, em passava una mica de saliva, i ja està!

No em va dir res per quan em casi...

-A veure, jo tenia a mon pare que era molt de la broma, no? Jo sí que recordo que sortíem. “A les dues aquí!”...si arribava a les dues i cinc, no de la nit eh, del migdia! Això el diumenge, Com que no teníem televisió aquí, i a la rectoria hi havia televisió...si arribava tard volia dir que ja no podia veure-la, perquè estava castigada i fent deures, m'entens el que vull dir? Al cole era Déu n'hi do, jo era bona peça...però a la mestra, la

conquistava cantant m'agradava molt cantar...em castigava molt, però la conquistava cantant...ja està.

Els mestres vivien a dalt de l'ajuntament. Jo era una bona peça, era un trasto! Era moguda.

Jo considero que sí que contribuïa a les feines de casa, jo als dotze anys estudiava i a l'estiu *nava* allà a ajudar a casa, no? Al càmping, el *càmping Platja-Calafell*, al costat del "*cuartel de Guardia Civil*", estava a la platja, saps? Primer van ser molts anys d'estrangers... Tu veies als estrangers que venien amb les tendes de campanya ja tot preparat, a *llavons* van començar a vindre els espanyols. Què passava, doncs que veies que arribaven el primer dia, no tots eh. Llavors el pròxim cap de setmana portaven la cuina de *botano*, l'olla pressió, que si taulettes de nit, llits dintre de la tenda de campanya! I marxar amb un *camió*. El concepte de lo què era un càmping, què jo vivia al càmping, tenia cada any una tenda de campanya. Però el concepte de veure a la dona amb el davantal i fer les lleties a olla pressió, i això era un concepte d'esclavitud. Me'n vaig de casa, al càmping...I què fai al càmping? Treballar igual en canvi els estrangers no, ells es repartien les tasques. Són gent que esmorzar molt aviat, són costums diferent. Però en aquella època ja era així.

2.8 Creu que a la seva família la van instruir per arribar a ésser una mestressa de casa? Creu amb la idea que el lloc tradicional de la dona és la casa? Per què?

-Jo ja vaig aprendre per mi mateixa. Ma mare era molt maca, molt neta, molt bona cuinera. I a mi m'agradava la cuina també, ja ho sap la nena.

Que la dona s'ha d'estar a casa? No ho trobo bé això jo. Escolta, estaríem ben frescos. Que els homes poden sortir i tu t'has de quedar a casa..."Ni hablar!". Això ho tenia molt clar jo.

-No, per a res. La dona com un home!

La Carme Palau Juncosa disfressada per carnaval, temps d'oci. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

2.9 En la vostra època existien estereotips femenins a partir de la vinculació de la dona amb la llar, imatges culturals (constitueixen la part ideal de la realitat, no són estàtiques, són un producte històric) que exaltaven el valor de la maternitat i que donaven caràcter normatiu a la figura d'esposa-mare?

- No, no veiem res. Llavors no teníem ni televisió!

-És clar, jo què vols que et digui,...Com que jo vivia en una altra època, *ossigui*, jo vivia en la meixa època, però gran part de l'any vivia amb la resta d'Europa. Aquí hi havia els estereotips, però allà no. " Això ho has de fer perquè ets una dona", no. Ho fai per mi.

3. Festeig o procés d'elecció conjugal

3.1 Les famílies condicionaven les vostres cites o "quedades"?

- No, anàvem on volíem.

-No, jo *vai* conèixer al meu marital al Vendrell. Jo als meus sogres els *vai* conèixer pràcticament quan em *vai* casar.

3.2 Com va conèixer a la seva futura parella?

-Escrivia al carrer on jo anava a fer de modista. I al anar junts a la mateixa colla doncs mira!

-Al Vendrell

3.3 Per a vostè què representa una "dona com cal" o una "bona noia" tractant-se d'una jove?

-Abans ser una bona noia era lo principal, perquè si trobaves una noia que no sap fotre res, escolta es queda allà per resto de la seva vida. Que et facis amb tothom, que siguis amable i que sàpigues fer la feina.

-Una dona com cal igual que un home com cal. Llibertat dins d'un respecte, que no vol dir obeir.

Fotografia de carnet de la Carme Juncosa Guinovart quan era jove. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

3.4 I com a “mala dona”?

-Doncs com una mala dona, una que porta un vestit que penja per aquí, penjolls per aquí, coses a la boca. Pobre noi que es fica amb una noia d'aquestes..., ja la paga, pobre noi...

-A veure, qui sóc jo per opinar... Interiorment et podria dir mala dona, però possiblement ella pensa de mi el mateix. Potser jo no he analitzat el fons.

3.5 En que es va basar el vostre procés d'elecció conjugal?

-Va ser per nosaltres.

-Ens estimàvem!

4. Capitulacions matrimonials

4.1 El vostre matrimoni va ser prèviament pactat per les famílies?

- No, vam decidir nosaltres.

-No.

4.2 Què són les capitulacions matrimonials? Va haver de signar alguna durant la seva unió? En què va consistir?

- No ho sé.

-Ni idea.

4.3 Per vostè a que es refereix La imatge de la “perfecta casada”?

- Una noia que porti bé la casa, per exemple. Netejar, tenir fills.

- Aquí estava establert, un home i una dona, tal tal. Jo crec que cadascú hem de fer el que vulguem, lliurement!

5. Dies abans del matrimoni

5.1 Estava informada del que representaria el matrimoni?

-Això no s'ensenyava, no n'apreníem.

-I tant!

5.2 El mossèn o algun professional us va preparar pel dia del casament? Vau assistir a uns cursets previs al matrimoni, cursets pre-matrimonials? En que van consistir? Vau haver de comprar un llibre?

-No. A mi el mossèn em va fer molt de favor perquè si el matrimoni tenies dos germans, per exemple, anava d'hereu a hereu, els interessos, si no hi havia cap noi, no tocava res. Ni al meu marit ni a mi. I el mossèn va dir: “això s'ha d'acabar”. Jo era la pubilla.

No, ja érem prou espavilats, no vam assistir a cursets pre-matrimonials.

-Vam anar al rector. El meu marit i jo en portem dos anys, i el mossèn Agustí: “Mira, ja feu bé. Tu tens dos anys més que el teu home i us morireu igual! Anava amb el mossèn , però va ser un dia que hi *vai* anar!

6. Dia del matrimoni

6.1 Que va aportar l'home i la dona al matrimoni? Qui posava l'habitatge i qui aportava la vaixela i electrodomèstics per a la casa? Per què?

-Ell no va portar res, que no tenia res. Com que es casava amb una pubilla, ja en tenia prou.

-Vam fer una llista de noces, i prou!

6.2 Qui feia els preparatius? La família o una empresa especialitzada?

-La família. Deien: "ara farem allò, ara farem això...". Quan més aprens, més rucs!!

-La família!

6.3 Quants convidats van assistir al vostre casament?

- Pocs, molt pocs. Us divuit o vint. Va ser multitud de gent. Però abans solament anava la família, les dues famílies, i ja està!

-Uns trenta o quaranta

6.4 On us vau casar?

- A Calafell, a l'església que hi ha, no hi ha cap més.

-A Montserrat, nena. El meu marit mai havia visitat la basílica. Vam entrar i tothom buscant-nos per Montserrat! Cam que jo no semblava una núvia...!

6.5 Per a quina institució us vau casar? Per l'Església...?

- Església.

-Jo em vaig casar per l'Església perquè ells volien que em casés per l'Església.

6.6 Portava ram? Va llençar el ram?

- Sí. Per cert, va ser famós...El meu cunyat, de Barcelona li van portar un ramet, molt mono! I quan vam sortir del casament, vam anar a retratar-nos al Güixens, al Vendrell. I em diu: "Nena, a on te vas amb aquest ram tan escarransit!". I va obrir un armari i ens va posar un ram de roses i flors, de roba blanques. Em va fer una malícia. I a dalt sortien

dos moixonets, i li vaig fer en tres trossos...li vaig fer en tres trossos al seu davant, eh!, al retratista! I li vaig dir: “Jo no vull que em retrati més!”.

No vaig llençar-lo, se'l va quedar el del Vendrell, clar!

-No.

6.7 Quant va durar?

-Una hora. Llavors nosaltres, el meu marit apart de treballar a la terra, treballava al sindicat. Al sindicat, doncs feia l'oli, doncs feia lo el batre i tot això. I li van donar uns diners, li van regalar uns diners. I un veí, diu: “Mira Joan això si et quedes aquí a Barcelona. Tres dies, t'ho ventilarà. Jo et dono aquesta tassetta i vas a Mallorca, al *puesto* que hi vaig, que hi anava molt sovint. I va dir: “Amb aquesta tassetta estareu de primera”. I vam estar de “*maravilla*” i no ens va faltar de res. (...).

-La missa, ja està

6.8 Quin va ser el menú?

-No gaire cosa, no hi vam anar a cap hotel segur. Abans no s'hi anava als hotels...s'hi feia una mica de convit, i ja està. No hi havia diners, perquè ja havia passat la guerra...No és com ara, que pels casaments van al banc i diuen, tants “quartos”, i després no se'n recorden de pagar...

-No ho recordo!

6.9 Quina família va pagar els gestos de la celebració? Per què?

- Cadascú va pagar lo seu. Cada família pagava els seus convidats.

-Tots.

6.10 De quin color era el seu vestit? Per què?

- Negre filla! Me'l va regalar un tiets de Reus, i enrabiats perquè el volien comprar blanc, però llavors no s'hi casava ningú de blanc! Tothom anava de negre. I quan vam venir de nuvis doncs els vam anar a veure'l, i encara es va enfadar perquè el vestit va ser negre. Mira si n'era de negre, que hi havia una noia, la Maria de *Cal Piu*, alta...Tenia el vestit blanc, sí, per casar-se blanca. I es va morir l'àvia, *son àvia*..., i es va tenyir el vestit, negre!!! Era una noia alta..., i es va posar la flor blanca, aquí...una carxofa, tothom va riure! Va ser fatal.... La de la barana es va casar tota lila. Sabates liles, mitges liles, vestit lila, tota lila! (riu) Tothom va riure!

- Jo em *vai* casar amb uns pantalons negres i una brusa florejada, perquè a mi el vestit blanc no m'agradava! Jo era diferent. Estava embarassada.

6.11 Vau celebrar-ho en un restaurant, masia...?

- Abans no hi anava ningú de restaurant, també depenia si les cases tenien diners o no tenien diners...

-Restaurant!

6.12 Quin paper tenia cada convidat o familiar? Cunyada, germanes, pares...

- Sí, el pare m'acompanyava a l'altar. El padrí donava el ram.

-Nosaltres vam entrar sense ningú.

7. Dies després del matrimoni

7.1 On vau anar de viatge de nuvis? Per què?

-Mallorca.

-Eivissa, era l'època dels hippies! Nosaltres hi anàvem cremats per anar a Eivissa! Quan estava a l'aeroport sento: "Carme, Carme!". Eren les monges. "Però com hi anireu? Aneu en aquest *puesto*" I molt bé, ens van tractar com a reis! Menjar complet..., molt bé!

7.2 Dintre d'un matrimoni, a l'home li corresponen les tasques de cap de la família i de dur els ingressos econòmics per al seu manteniment, mentre que a la dona ha de dedicar-se a les tasques "menors", com són tenir cura de la casa i criar als fills?

-La dona es cuidava de la casa, els diners els tenia el meu marit, perquè abans treballava a la vinya, a la terra... després ja quan jo em vaig posar a treballar al camp, llavors era diferent. Jo vaig entrar al negoci, llavors ja era diferent...

-No, cadascú s'ocupa del que pot. més faltaria!

7.3 Durant la joventut va idealitzar els primers anys del vostre matrimoni? Va ser difícil per a vostè convertir-se en la mestressa de la casa?

-No, no hi pensava... si hi penses massa no és bo...!

No va ser difícil per a mi convertir-me en una mestressa de casa.

-No ho sé, simplement has de compatir, estimar i respectar. La llibertat i el respecte

8. Estabilització matrimonial (Post-matrimoni)

8.1 El vostre marit l'ajudava o ajuda amb les feines domèstiques?

-Ah! No...Perquè ell treballava la terra, ja en tenia prou, només calia posar-se a la paella...Ell cuinava bé. El que feia ell era potes de porc...que a mi no m'agradaven, i a ell sí que li agradaven.... I els *callos*, jo no en vaig menjar mai....Peus de porc en vaig menjar una vegada, quan anàvem de "*insierso*" a *Cal tallaret*,... i escolta! No valia res aquell menjar!...I la Teresa de cal corcó, la teva àvia, em va dir: "Carme, menja peus de porc que són boníssims...de lo millor que es pot menjar, escolta! El peix...una pudor". I com que tenia gana.. I les vaig trobar bones...sí! "Ja t'he dit que n'eren bones, de lo demés no es pot menjar res! També el meu marit cuinava l'arrossejat.

-El meu home ajuda, tant ha de fer el home com la dona. Al meu home no li agrada gens cuinar, però en canvi és un manetes! Tot ho arregla ell! Feina compartida, ens ajudem mútuament. Ell fa el que convingui

8.2 Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

-Quan teníem supermercats, *d'allons* ja era diferent. Queta: "Quan tu estàs a casa i el marit es el que també treballa, perquè les dones també treballaven... depenia del sou.

-Mai!

8.3 Ha hagut de cuidar de la gent gran de la vostra família o la del seu marit durant algun període de la vostra vida? Era un fet normalitzat? Es veia forçada a ocupar-se d'aquesta feina?

-Sí, el meu marit, i l'àvia i l'avi. Va ser el seu pare que va tenir Alzheimer (referint-se a la Queta). Tot a casa, no el vaig posar a una residència ni res.

N'hi va haver moltes, que quan es posaven malalts, els portaven a la muntanyeta, sí. Jo no ho vaig voler fer mai. Ni en cap residència, ni el cap res.

Clar que donen feina...

-En hem hagut d'ajudar quan estem malalts, és llei de vida. Psicològicament casca cuidar a una persona les vint-i-quatre hores. Jo en aquest cas no m'he trobat mai, per sort! Ara, això no vol dir que no pateixis per tothom!!

9. Maternitat

9.1 Ha tingut fills? Quants?

-Tres. Una nena i dos nens.

-Un

9.2 Els fills representen la culminació del matrimoni per a vostè? La procreació és inherent al matrimoni? És un símbol de la plenitud adulta? I per a la societat de la vostra època?

-No.

-Diria que no. No ha sigut una culminació. És una part molt important, lo que més important tenim com a parella

9.3 El matrimoni doncs és beneït quan sigui prolífic, és a dir, nombrós? Era consideració exemplar tenir una família nombrosa? Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

-No. No. Durant una època, mentre ell treballava a la terra sí, però quan vam tenir el càmping, jo ja treballava.

-No.

10. Conclusions personals

10.1 Com a dona es va sentir forçada a instruir-se per arribar a ser una mestressa de casa?

-Com que ja estava aquí a casa...No.

-Sí..., en *vai* sentir forçada una vegada quan per treure'm el carnet de conduir et feien fer *el servicio social*. I havies de fer, estudiar tot el rotllo franquista, et feien cosir tot això de la canalla...la roba d'un nadó Havies d'aprendre a fer el *corte* per fer la roba d'aquest nadó, t'havies d'anar a examinar a Tarragona, per fer això. Jo recordo que anava a aprendre el *corte* i *después vai* anar a fer l'examen, que et preguntaven: "Què era la Falange, què era el Franco, i qui era això. Sí que ha sigut, l'única vegada que et diré, que m'he sentit forçada com a dona, fet fet de fer això...Res més. Va ser una imposició pel fet de treure'm el carnet.

Fotografia de carnet de la Carme Palau Juncosa, de quan era més jove. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Palau Juncosa.

10.2 T'hauria agradat treballar i guanyar un sou i sentir-te independent del vostre marit?

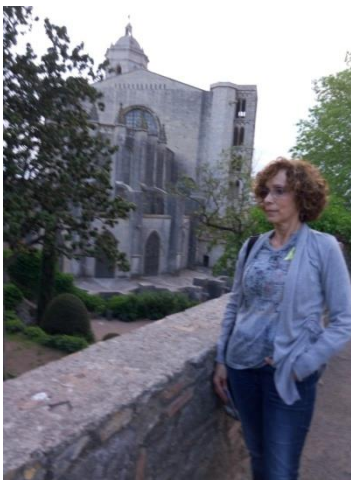
-Durant una temporada va viure econòmicament arrelada al seu marit, finalment va treballar a un supermercat i al càmping de Calafell.

-Sempre he sigut independent!

6.1.2.3 Família Alari Pahissa

0. Bibliografies

El seu nom és la **Isabel Pahissa**, té 65 anys (2018) i va néixer al 1952. És mare de dues nenes i un nen. Pertany a la família calafellenca de *Cal capot*. Està batejada, no creu en res, diríem que és agnòstica. Ha cursat filologia germànica, filologia catalana i més tard va graduar-se en un màster de lingüística aplicada a l'anglès. Es dedicava a l'ensenyament de secundària, actualment està jubilada. Ella és procedent de família agrària. Son pare era pagès. En canvi, sa mare estava a casa, que no vol dir que no treballés..., perquè la verema, les olives, les garrofes i la intendència de fer-ho tot, era una feinada. No ha viscut tota la seva vida a Calafell, si no que ha viscut a Barcelona, al Vendrell i fora d'Espanya durant èpoques curtes a Alemanya. Al 1977, a l'onze de setembre es va casar; l'any de la gran manifestació.

La Isabel Pahissa a Girona de vacances, any 2018. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Alari Pahissa.

I per últim, l'**Emma Alari Pahissa**, la més petita de les entrevistades! Té 37 anys. Ha estudiat història de l'art i té un màster en antropologia. Actualment es dedica, seguint les passes de la seva mare, a impartir classes a secundària. És una apassionada per la història!, fins i tot ha elaborat treballs d'investigació. Ala 10 anys va traslladar-se al Vendrell, on fins la seva etapa universitària hi va viure. Les seves vocacions són la cultura i la divulgació!

L'Emma Alari Pahissa, fotografia cedida per l'arxiu familiar Alari Pahissa.

9.3.1 Introducció

10 Quin és el vostre nom?

-Isabel Pahissa.

-Emma Alari Pahissa.

3. Quina edat té? Any de naixement.

-65 anys. 1952.

-Tinc 37 anys. 1981.

4. A quina família pertany?

-*Cal capot*.

-Ma mare és de *Cal capot*, i la mare del meu pare era de *Cal Pedro*, al carrer del Sol. Ma mare va néixer en una casa al Carrer de les penyes. Els meus avis, menys la meva àvia, són de Calafell.

1.4 És catòlica o creu en alguna religió?

-Estic batejada, però no crec en res. Sóc una mica, agnòstica potser.

-No.

1.5 Quines estudis ha realitzat? Fins a quina edat va estudiar? Per què sí o per què no?

-Vaig fer filologia germànica, filologia catalana, i després vaig fer un màster de lingüística aplicada a l'anglès. Als 52 vaig deixar d'estudiar.

-He fet una llicenciatura en història de l'art, màster en antropologia, i després l'escola de la vida..., he estat molts anys participant en entitats socials a Barcelona que també és una formació complementària a la acadèmica.

Jo crec que mai es deixa d'estudiar, jo segueixo estudiant en el sentit d'aprendre, faig de professora, llavors sempre has d'anar estudiant per estar al dia, també he fet treballs d'investigació històrica, i escrivint...llavors d'alguna manera sempre estic estudiant.

1.6 A què es dedica o es dedicava?

-A l'ensenyament.

-He fet moltes coses, però sí. Sobretot en els àmbits de la meva vocació i de la cultura. Ara he començat a fer de professora de secundària a ensenyament, i faig també el treball de traducció i interpretació, vaig treballar en una cooperativa, he fet de profe d'adults, treballadora de museus..., i a vegades altres feines puntuals per anar tirant.

1.7 A quin estament social vostè ha format part durant la seva joventut? Classes populars, burgesia, petita burgesia, noblesa, família agrària, pescadora,...?

- Família agrària. Mon pare era pagès. I ma mare estava a casa, que no vol dir que no treballés..., perquè la verema, les olives, les garrofes i la intendència de fer-ho tot, era una feinada.

-Jo crec que formo part de les classes populars d'aquest país, es a dir...mons pares van tenir la sort d'estudiar una carrera universitària, però va ser a canvi de treure molt bones notes i guanyar beques. Mon avi matern va heretar algunes terres i algunes cases però es va arruïnar amb els negocis, lo de treballar la terra li va venir una mica imposat..., però ell hauria volgut ser professor, perquè li agradava anar a l'escola. El meu avi patern també va anar poc a l'escola, vivia en una casa amb set germans i ha treballat des de molt petit. Llavors les meves àvies: La meva àvia materna, sí que va poder anar a l'escola fins als quinze anys, son pare era corder.

1.8 Ha viscut tota la seva vida a Calafell? En quin nucli vivia o viu? (Calafell poble, Calafell platja, Segur de Calafell, urbanitzacions...)

- No, no. He viscut a Barcelona, he viscut al Vendrell i he viscut fora durant èpoques curtes a Alemanya.

- No, quan jo tenia deu anys vam anar a viure al Vendrell, mons pares treballaven i nosaltres estudiàvem allà. Quan vaig fer 18 anys em vaig anar a viure a Barcelona, baixava els caps de setmana. I des de llavors vaig viure a Barcelona molts anys. I ara fa tres anys que vaig tornar a viure aquí a Calafell, pel tema de l'habitatge, a Barcelona els lloguers són caríssims.

1.9 En quin any es va casar?

-Al 1977, a l'onze de setembre. L'any de la gran manifestació.

-Sí, estic casada. En el sentit de que visc amb una parella estable, però no legalment.

2. Instrucció (Pre-matrimoni)

2.1 Quin ha estat el dia més feliç de la seva vida?

-El dia que vaig tenir a la meva filla, no,...el dia més feliç. N'he tingut tres, tres dies. Els dies que van néixer els meus fills, res a veure amb el dia del meu casament. Jo no vaig ser feliç al dia del meu casament, no gens. Vaig patir molt. Em faig fer un tip de patir, per si aquell s'enfadava. He de dir que durant molt de temps vaig tenir malsons amb el dia del meu casament.

-Molts! Dies que et sents afortunada,...quan va néixer el meu nebodet potser!

Fills i nét de la Isabel Pahissa. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Alari Pahissa.

2.2 Ha sentit explicar el vostre naixement pels seus pares o familiars? Quina va ser la seva reacció, dels pares o familiars, al veure que era una nena? Reaccions de satisfacció o disgust?

-Oi tant! La meva mare me'l explicava unes quantes vegades l'any. Per a ell era molt important. Va estat dotze anys sense fills, i és clar! Es tornava boja, al tenir una criatura. Ells sí que m'ho deia claríssim, que era el dia més important de la seva vida, una cosa...sí, sí.

Feliç! La meva mare i el meu pare volien una criatura, com fos. Ella volia una criatura, es va casar als 21 anys. I va venir una criatura, al cap de dotze anys. Encara que a casa de pagès potser preferien un noi. Però mai em van fer sentir, en absolut, que tan debò hagués estat un noi.

-Molt contents en general. La tia Pepeta sempre explicava que quan va dir-ho a la gent del poble que jo era nena, sóc la mitjana, deia: "Ai, una altra nena!" , a ella li hagués encantat tenir una germana, tots eren germans...estava tan contenta que *sigués* una nena... Alguna vegada havia dit mon pare que li hagués agradat tenir tres nens, una idea *tonta* de quan encara no tenia fills. I nosaltres, les dues germanes, sempre hem defensat la igualtat entre els tres. En el punt de que no hi hagués un tracte igualitari, eh! Jo no vaig voler portar faldilles, perquè si volia pujar als arbres..., doncs això. Un altre fet pel que es veu el no tracte diferent per a ser nenes és que no ens van fer els forats a les orelles, me'ls vaig fer quan ja era gran.

2.3 Per a vostè, què és el saber que es considera femení? Qui li transmetia els coneixements i valors? Àvies, mares..? Era implícit?

- Per mi no n'hi ha cap, és a dir considero que el saber és universal, no està marcat com a femení o masculí. Ara, si em parles dins de la societat en que jo he viscut..., llavors, per exemple, saber cosir, per als homes això no existia...el meu pare no sabia ni parar la taula! A partir d'aquí, el Fermí, no considera que hi hagi un saber específic femení que no pugui fer, però no cus, ni tampoc planxa, però ho intenta...no se'n ensurt gaire! Una mica de transició. I els meus fills, no cusen ni el nen, ni les nenes..., m'ho porten a mi perquè ho cusi! Però per a mi no hi ha feines marcades per sexes, que pots fer el que vulguis! Però sí que vam néixer en una societat on les coses estaven molt marcades, i actualment en absolut! I em sembla molt bé..., però llavors les feines no es fan! No es fan, és veritat! Llavors, jo vaig a casa dels meus fills, i m'han dit moltes vegades: "Ensenyen a cosir".

La meua mare, clar! La meua mare era curiós perquè tampoc se'ls creia del tot aquests valors, però considerava que també tenia el deure de transmetre'ls.

- A veure, jo crec que en general en la societat hi ha uns rols de gènere que es veuen molt normals, quan en realitat són construccions culturals. El que associem com a femení o com a masculí són idees culturals creades per la tradició. Això de que les dones són més delicades i més sensibles, dèbils...Són idees del masclisme del segle XIX. Hi ha hagut èpoques de retrocés i avanç dels drets de les dones..., no és una línia d'evolució progrés únic sinó que depèn de la zona geogràfica i el moment històric. Cal promoure la solidaritat entre les dones, fer creure idees patriarcals com: "No hi ha pitjor enemic per una dona que una altra dona".

En els productes audiovisuals, rarament veus amistat entre les dones, sempre són les dones en funció dels homes.

Això, que els rols masculins i femenins els hauríem de qüestionar, i no pensar que són innats...., hi ha un cert component innat, clar.

2.4 Creu que l'objectiu de l'aprenentatge de les tasques domèstiques era d'adquirir una preparació més bona per la vida de casada? Aquests coneixements li van permetre confeccionar el seu propi aixovar o cosir vestits per compte seva?

-En aquell moment es creia així, no m'ho crec gens ara, clar! No ha estat un element significatiu en el fet de que el meu matrimoni hagi estat un èxit o un fracàs. El Fermí, li encanta menjar bé, això sí. Per a ell no era important. En canvi a mi em van preparar per saber cuinar bé. Però em vaig resistir també. Mira, el dia abans del meu casament, la meua mare va agafar al Fermí i li va dir: "Escolta, demà et cases amb la meua filla, però que sàpigues que no sap ni fer un ou ferrat!". Ell ja ho sabia, perquè vivíem junts a Barcelona, abans de casar-nos. Jo fugia de la cuina! Ma mare va pensar: "ja se'n sortirà!".

-Tota la feina domèstica requeia en les dones. La idea de mestressa de casa, moltes dones de les classes populars no s'ho podien permetre...així que no solament treballaven a casa si no que a fora també. La feina de casa que feien les dones no estava reconeguda com a treball i a vegades tampoc remunerada, ni cuidar a la gent gran. Durant el nacional-catolicisme durant la dictadura franquista, es va propagar la imatge d'esposa-mare, formar la dona com a una bona esposa: significa estar al servei de l'home, no tenir gairebé opinió pròpia o callar-te-la, perquè les seves prioritats sempre són més importants que les teves, i de fet hi ha una *guía de la buena esposa* de l'any

cinquanta i no sé quan. Vist des d'ara és una animalada el que diu aquest llibre. "Si ell surt i fa el que vol, clar és que té moltes preocupacions."

2.5 Des de ben petita va anar fent-se el parament de la casa (l'aixovar)? Va rebre l'ajuda d'algun familiar per afrontar aquesta tasca? Li va requerir molt d'esforç i paciència? A quina edat va començar a fer-se l'aixovar?

-La meva mare m'ho va fer, sí. Encara tinc llençols a dalt que encara no he fet servir. Jo no me'l vaig fer mai l'aixovar, la meva mare comprava els llençols, els feia brodar, la meva sogra també ho va fer. Compraven, quan tenien diners, quan els aniversaris,...compraven tovalloles, compraven estovalles, compraven jocs de llit i els feien brodar. Però jo mai vaig fer res d'això, eh! Jo ja tenia feina a estudiar. Tot i això jo en sabia, perquè les monges em van ensenyar a brodar, però jo no podia perdre el temps brodant!

Potser, joveneta..., als catorze o quinze. Ens feien regals..., ja veus tu la il·lusió que em feia a mi, amb quinze anys, que em regalessin una dotzena de tovalloles, i jo pensava: "Per a que ho necessito jo això?".

Després, quan he tingut fills, aquelles tovalloles han anat de primera!, tenien molta qualitat, més que les d'ara.

-No vaig tenir aixovar, és una cosa que ha quedat molt enrere, en el passat. La majoria de les meves amigues del Vendrell no s'han casat. L'equivalent a l'aixovar seria els regals que et fan pel casament. Regals econòmics en una llista de noces. No n'he tingut mai.

2.6 Ha anat durant algun període de la seva infantesa-joventut a col·legi? En quines dates? Que aprenia en la institució? Hi havia segregació de sexes per classes o edificis? Va acabar els estudis?

-Sí.

-A veure, va ser molt diferent, jo amb nou anys me'n vaig anar a monges a Vilanova, i allà vaig fer batxillerat, i a banda d'això sí que aquelles dones, a banda de fer-me aprendre el batxillerat, estàvem allà des de les vuit del matí a les vuit del vespre, també em van ensenyar a...cosir! Que allà hi vaig perdre la vista...(…), mai més, no m'he dedicat a fer coses d'aquestes, però en sé!, ara per perdre la vista també... Però *bueno*, mira, les monges ens ensenyaven, però era obligatori, perquè en aquella època, la secció femenina, dominava el *el ministerio de educación y ciencias*, i llavors era

obligatori que les noies cosissin, ens havíem de fer un aixovar, era obligatori!, era a quart de batxillerat o així, tenia un catorze anys,...era diferent llavors, i havíem de fer una “canastilla” per la criatura, que la fèiem de paper i amb els patrons representa que ens les havíem de brodar, i llavors ja podíem cosir per quan tinguéssim a la criatura. No crec que ningú fes res d'això perquè ho compràvem tot, evidentment. Però era obligatori, era una assignatura! Li deien *labores del hogar*, encara tinc els drapets, per alguna banda, els diferents punts..., que s'havien de presentar, que si no, no passaves. Si no, no tenies el batxillerat!

Sí. Jo fins a la universitat, no vaig anar amb nois. Jo vaig entrar a la universitat a l'any setanta, el Franco encara era viu, quan va morir jo cursava el penúltim any de carrera. És a dir que parlo de fa molts anys.

-Jo afortunadament això no ho he viscut, he anat a una escola laica i mixta i en l'època de la normalització lingüística... Mons pares sí que van patir més l'escola franquista: Amb segregació de nens i nenes, amb professors que feien càstigs físics,....

2.7 Des de ben petita va aprendre l'habitud de l'obediència i a subordinar els desigs dels vostres pares? Contribuïa a l'economia familiar i a les feines de casa? La van preparar per ser una bona muller?

-Sí. Fins al punt que, ja que parlem de casaments, que nosaltres no ens volíem casar de la manera que ens vam casar. *Naltros* volíem fer, com que ja vivíem junts a Barcelona...(…), era una manera de regularitzar-lo, perquè no estava ben vist, no es podia fer això, viure junts abans de casar-te. Però nosaltres ja vivíem junts. (...), volíem reorganitzar la situació. Mon pare era religiós, volia que ens caséssim per l'església, i jo no em volia casar per l'església, però per no donar un disgust als pares, vam fer un casori....Al final per i va ser un malson, perquè durant molts anys, jo somiava que no estava casada, com si no hagués valgut allò. Perquè no era el que jo volia! A mi m'hagués agradat fer-ho en la intimitat, ara *bueno* fer papers, si vol celebrem-ho amb els pares i germans i ja està. Què és el que jo voldria que fessin els meus fills? Els meus fills, ni això! I fan el que volen i fan ben fet. Com que a mi m'ho van dir, jo no vull fer res. Jo ja era gran..., a veure, jo em vaig casar als vint-i-quatre anys, jo ja sabia el que em feia, però per no disgustar als pares. I al final, es van enfadar igualment tothom! Va ser un casament molt maco, representa que va ser un casament molt maco, però en realitat...Fins al punt que hi van haver uns amics dels meus pares que ens van fer saber que estaven molt disgustats perquè no els convidàvem, i els vam haver de convidar a última hora! Perquè representa que tothom del poble hi anava i escolta..., i havia gent que no els coneixia de res! (...), No va ser el dia més feliç de la meua vida, no.

I tant!, jo cobrava de l'EOI, i ajudava a mons pares. I havia fet abans, quan treballava al estius, els caps de setmana a la farmàcia a Segur, tot anava a casa meva, i tant! I a les feines de casa...poc.

-Mons pares sempre han sigut uns pares comprensius, respectuosos,...No han sigut gens autoritaris. Han tingut molta paciència. Si hi havia algun conflicte, era entre es tres germans, que no pas que ells s'excedissin d'autoritat.

Sí que contribuïa a l'economia familiar!, això des de partits miraven que féssim les obligacions com fer el llit, parar i desparar taula..., casi sempre hem tingut una persona que un cop a la setmana que venia a ajudar amb les feines de casa. Hi ha hagut èpoques que no, llavors *naltos* tres ens repartíem les tasques domèstiques. Ma mare diria que ens *apalancavem* una mica.

2.8 Creu que a la seva família la van instruir per arribar a ésser una mestressa de casa? Creu amb la idea que el lloc tradicional de la dona és la casa? Per què?

-Depèn del que entenguis per una bona muller...Li hauria de preguntar al Fermí...Què és ser una bona muller? Una dona que sàpiga portar bé la casa,...i tot això? No com a persona, si no com a part d'una parella, no? I m'agradaria saber si ell també estava preparat per ser un bon marit també. Ningú no prepara per ser un bon marit, però en canvi si que se suposa que s'havia de preparar bé per a ser una bona muller. La meva mare et diria que no, que no em va preparar prou bé, perquè li va dir al Fermí que jo no sabia cuinar i tot això...Però després de tot, ma mare se sorprenia quan venia aquí a casa. "*Goïta* si sap cuinar!". (...). Però penso que ella alguna cosa, sublimarment em va anar dient de manera que jo ara em sento obligada a tenir una casa endreçada, cosa que els meus fills no..., no se senten gens obligats! Sublimarment suposo que em devia aclaparar, tot i que no ho va fer de manera subliminal. (...).

No fillet, no. De cap de les maneres, *Déu nos guard!* (riu) No, és veritat que el lloc tradicional de la dona ha estat a casa, en moltes generacions. Però per a nosaltres no va ser així, i a més a més ho tenia clar. I et diré una cosa la meva mare sempre em va dir, des de petita, això ho tinc clar..., ella representa que era una dona que s'estava a casa, però sempre em va dir: "Tu, has de tenir la teva carrera i guanyar-te la vida", i a la meva germana li va dir igual. Ho tenia claríssim, que nosaltres ens guanyaríem la vida i no dependríem d'un home. Ella imagina't, una dona que va néixer al any 1919, va morir al 2014 amb noranta-cinc anys, i el dia que va morir tenia el cap tan clar com el dia que em va dir això. "Et cases o i que sigui, però tu t'has de guanyar la vida".

-No,... no, mons pares sempre han volgut que estudiem i que anem a la universitat i que tinguem una professió. Ara, per saber manejar les coses de casa i que no siguis un desastre a casa, sí. Sí que m'han ensenyat coses d'habilitats domèstiques, que a tots ens han ensenyat, no?

En absolut crec que el lloc tradicional de la dona és a casa! Tradicionalment sí que se li a volgut tancar en aquest espai. En l'època de la meua àvia estava mal vist que una dona no estigués a la llar, formava part de l'estereotip patriarcal i masclista. Sobretot si vius en un entorn rural com el que era Calafell de l'època. I sobretot això, després amb la dictadura va ser un retrocés pels drets de les dones molt bèstia. Als anys trenta, durant la segona república, ja les dones estaven molt més alliberades, van ser un munt de passos enrere que es va notar en coses tan evidents com la moda mateix: van tornar a anar llargues, a semblar com senyores més grans, a tota l'estona amb el ritual litúrgic..., *la buena esposa*, la *educación* que feia *la Falange*, *la Sección femenina*. Vull dir, que no hem de perdre de vista que venim d'una dictadura de més de 40 anys, recent, que ja és una sèrie de generacions que els hi ha tocat viure aquesta merda, no? Alguns s'han quedat molt *empapats* d'això, i altres s'hi han rebel·lat en contra, però és *algo* que has mamat d'alguna manera, no?

2.9 En la vostra època existien estereotips femenins a partir de la vinculació de la dona amb la llar, imatges culturals (constitueixen la part ideal de la realitat, no són estàtiques, són un producte històric) que exaltaven el valor de la maternitat i que donaven caràcter normatiu a la figura d'esposa-mare?

-Sí, sí, sí. Només havies de veure la televisió, els anuncis. Els anuncis de l'època eren destinats a això, de tenir la dona al voltant del rol d'esposa-mare, i netejar la casa, i fer el menjar, i cuidar-te dels fills..., era feina exclusiva nostra, representa, no? I els rols estaven molt predeterminants. De fet teníem un conflicte intern que jo he viscut perquè clar, si això t'ho van dient de manera subliminal la teua mare, de manera explícita als mitjans i tota la societat t'està dient de fer les coses d'una manera, i tu les fas d'una altra manera...tu pateixes, eh. Això és un patiment! I aquest patiment em feia que quan era a l' institut treballant pensés: "Ai els meus fills...". I quan estava amb els meus fills, pensava: "Hauria d'estar corregint, hauria d'estar corregint...". Ha estat un patiment! Mentre que els pares, gens..., gens. El meu marit no ha patit gens. Estava, o a la consulta, o a l'hospital, i ell passava visita i no se'n recordava dels fills! Mentre jo hi pensava constantment! I quan arribava a casa havia de descansar perquè havia tingut molta feina...i jo veia un munt de coses per fer! (...) Les coses que t'han ficat per sota, costa molt...fins al punt que actues i dius: "si semblo ma mare", si acabo de parlar com ma mare.

-Jo vaig néixer als anys 80, llavors ja es començaven a promoure altres imatges de la dona que no fossin només el destí de ser dona-mare, dona-mare també, per descomptat! Però també de la dona amb iniciativa pròpia, de la dona jove autònoma, alliberada... Que ja no ha sigut una imatge única que jo he rebut des de el meu context cultural. Hi havia altres papers amb els que et podies emmirallar. Si començaves a mirar en el món dels artistes, gairebé tot estava ocupat per homes, encara avui en dia... Que encara no hi havien, ni hi ha prous referents femenins, en llocs que tradicionalment no hi ha hagut dones, no? perquè no es plantejava que una dona pogués ser científica o política, artista...com a molt actriu de cinema, però en el cinema clàssic, a partir dels 35 ja se't acabava la carrera cinematogràfica. Ara ha canviat una mica, però encara no hi ha els suficients referents culturals de dones en peu d'igualtat amb homes.

3. Festeig o procés d'elecció conjugal

3.1 Les famílies condicionaven les vostres cites o “quedades”?

-Sí. Jo fins que no vaig acabar el COU, el meu pare no em va deixar sortir amb el Fermí, que ha estat el meu únic *novio*, amb el qual jo, des de que tenia catorze anys. I abans!(...) Sortíem d'amagat però a les deu havíem de ser a casa, i s'enfadava si veia el meu pare que anava amb ell. (...) Després el meu pare va estar contentíssim amb el seu gendre, l'estimava més que a mi... però em va fer patir...A la meva germana li va semblar més fàcil, però amb mi el meu pare no entenia, que amb divuit anys se sortís amb un noi. Sí, sí...les vegades que he plorat jo per això.

-No, els meus pares confiaven en mi, mentre continués traient bones notes, ens deixaven sortir. No han volgut ser molt controladors..., perquè tampoc va enlloc, la confiança.

3.2 Com va conèixer a la seva futura parella?

-Als set anys, quan fèiem classes de francès.

-La meva actual parella, el vaig conèixer al 2010 a Barcelona, en moviments socials, en aquest entorn on jo em movia.

3.3 Per a vostè què representa una “dona com cal” o una “bona noia” tractant-se d'una jove?

-Una noia com cal? El mateix que una bona persona com cal! Jo tinc tres fills, dues nenes i un nen, i si em preguntessis com els valoro, diria que igual. Jo estic contentíssima que siguin excel·lents persones, amb un sentit de la justícia total, no toleren que hi hagi desigualtats, són lluitadors, i ja estan bé tots bé els tres. Ara si em preguntes. Hi ha una filla que és endreçada, en canvi el meu fill i l'altra filla no ho són gens d'endreçats. I jo tot el dia els hi estic dient que facin el favor d'endreçar, que sí..., però és això el que et deia, això no té res a veure amb la bondat de la persona, són maneres de ser.

-Tots hem d'intentar ser bones persones, tots hem d'intentar fer el mínim mal possible als altres, intentar tenir relacions honestes i consensuades. Tot i que assumeixo que jo he fet mal alguna vegada, tots alguna vegada sense voler....Ser conseqüents dels nostres actes, en definitiva.

3.4 I com a “mala dona”?

-Una mala persona, una persona que menteix i fa mal als altres volent fer mal. I que li importa un "pito" l'altre. Una bona persona és aquella que pensa que la persona que tingui al costat és tan important com jo. I la mala persona és la que diu jo, jo, jo...

-Mala persona, no controlar el teu comportament. Tant dones com homes. Sobretot els homes han d'intentar no reproduir patrons masculistes, que les dones també. Però ells estan en una posició més privilegiada, i han d'anar amb compte de no abusar d'aquests privilegis, no? No creure's superior als altres, conscient o inconscientment.

3.5 En què es va basar el vostre procés d'elecció conjugal?

-Ens estimàvem i ens estimem.

-Afinitat.

4. Capitulacions matrimonials

4.1 El vostre matrimoni va ser prèviament pactat per les famílies?

-No. (riu), Més aviat, contra! Al començament els meus pares no estaven gaire feliços i després van ser els sogres que no estaven gaire feliços. Perquè la meua família representa que tenia diners i els van perdre, llavors això per els meus sogres era

imperdonable... No vam estar beneïts per les famílies. Tot i que després, els meus pares van estar molt feliços.

-No!!

4.2 Què són les capitulacions matrimonials? Va haver de signar alguna durant la seva unió? En què va consistir?

-No, perquè com que no teníem res, no calia res. Ni ell ni jo teníem res. Per tant... Quan ens vam casar, jo treballava i el Fermí no, perquè estava fent la "mili"; per tant vivíem amb el meu sou.

-Sí, el llibre de família.

4.3 Per vostè a que es refereix La imatge de la “perfecta casada”?

-Mira, es que em venen a mi al cap tantes figures de la literatura que et diuen justament que aquesta imatge de perfecció després al darrera no és veritat, que la imatge aquesta de perfecta casada em fa com a riure, la veritat. La perfecta casada! Deu ser una mòmia!!

-La imatge de la perfecta casada és un mite, no? Et volien fer creure que el matrimoni era el teu destí com a dona i que un cop casada tot seria perfecte perquè l'amor ho pot tot encara que tota la feina domèstica carregués sobre tu, i encara que després tu haguessis de fer feina i que l'home..., vull dir: és una fal·làcia la imatge de la perfecta casada. Jo crec que es pot estar feliçment casat, però també que l'amor sense una condició d'igualtat estricta entre les dues persones, no és possible.

5. Dies abans del matrimoni

5.1 Estava informada del que representaria el matrimoni?

-Sí, i tant. Sabia que el que havíem de fer era legalitzar una unió. El que passa és que jo no el vaig fer com jo volia...

-Si, si.

5.2 El mossèn o algun professional us va preparar pel dia del casament? Vau assistir a uns cursos previs al matrimoni, cursos pre-matrimonials? En que van consistir? Vau haver de comprar un llibre?

-Va manar a buscar un mossèn molt progre a Segur, ens vam casar a Segur. Que ens va veure venir de seguida i ens va dir: "No cal que parlem més". Com que ni el Fermí ni jo teníem creences, ens va dir: "doncs us caseu i ja està", ens va veure de seguida. Però no ens va donar lliçons. Vam parlar amigablement, era una persona encantadora.

-Va se un casament pel civil. No...

6. Dia del matrimoni

6.1 Que va aportar l'home i la dona al matrimoni? Qui posava l'habitatge i qui aportava la vaixela i electrodomèstics per a la casa? Per què?

-Doncs la feina, en aquell moments no teníem res. Vivíem e lloguer en un àtic a Barcelona, pagàvem 800 pessetes al mes. Al mateix àtic on havíem viscut d'estudiants, amb els altres dos germans, que compartíem el pis. Llavors quan ells van acabar la carrera també, van marxar i el Fermí i jo ens hi vam quedar. I les coses aquestes les vam comprar a mitges. Vam comprar quatre coses! Vam demanar permís i vam fer una col·lecta.

-No no..., separació de béns.

6.2 Qui feia els preparatius? La família o una empresa especialitzada?

-Mare de Déu, ni una cosa ni l'altre, ho feia jo...Com que ell estava a la mili ho vaig fer jo. Tampoc era tan complicat com ara. Es tractava de dir als llocs "escolti'm, que tindria lloc per..". "Bueno" ara ho has de demanar amb un dia! Al restaurant i després al retratista, el Güixens del Vendrell, i ja està! No calien tantes coses...

-Vam anar mudats, sí.

6.3 Quants convidats van assistir al vostre casament?

-Cent seixanta, una cosa així. Vam haver de convidar gents que..., i vam pagar-ho nosaltres, els pares res! Els meus pares no podien.

-Uns trenta, amics, pares.

6.4 On u va casar?

-Per l'església a Segur, perquè coneixia bé al mossèn de Segur!

-Sant Pau de Mar.

6.5 Per a quina institució us va casar? Per l'Església...?

- L'església.

-Civil.

6.6 Portava ram? Va llençar el ram?

-Sí. El ram el vam portar al monument de Casanovas, perquè era 11 de setembre. I nosaltres no vam poder anar a la manifestació, però quan vam acabar de sopar, *llavons* sí que hi va manar. El monument de Casanovas tot ple de flors.

-Sí.

6.7 Quant va durar?

-Una tarda. Ens vam casar a les sis de la tarda i després va anar a sopar. Va ser molt fàcil. Per mi va ser molt complicat, però veien els d'avui en dia, és molt senzill! Jo en aquella època, et juro Berta, que em pensava que el meu seria un dels últims casaments, tipus d'aquest. Però ara resulta que les coses s'han complicat moltíssim...Ha estat una involució. Em feia tanta por aquell dia que em vaig disfressar de Mariona Rebull. A casa meva hi havien unes joies antigues, i vaig dir: "farem la roba d'acord amb això", i li vaig ensenyar la foto. Després hi van haver unes quantes noies és que també es van disfressar. Em vaig casar amb una faldilla blau-marí, una brusa blanca...com de començaments de segle. En fi. I vaig pensar: "com que m'obliguen a fer-ho, m'obliguen a casar-me d'aquesta manera, així...ara *teatralitzem*."

-Unes hores...

Casament de la Isabel i d'en Fermí. A l'església de Segur de Calafell. Dia 11 de setembre de l'any 1977. Font: Fotografia cedida per l'arxiu familiar Alari Pahissa.

6.8 Quin va ser el menú?

-No recordo!

-Vam anar a un restaurant de menú!

6.9 Quina família va pagar els gestos de la celebració? Per què?

-Nosaltres !

-Els pares es van avançar, sense dir-nos res!

6.10 De quin color era el seu vestit? Per què?

-Blau-marí i blanc.

-Molt elegant!

6.11 Vau celebrar-ho en un restaurant, masia...?

- Sí, en un restaurant.

-En el restaurant de menú!

6.12 Quin paper tenia cada convidat o familiar? Cunyada, germanes, pares...

-El meu pare em va acompanyar a l'altar i prou no m'ho hauria deixat de fer-ho per res del món això el meu pare! "Bueno"!

-Cap.

7. Dies després del matrimoni

7.1 On vau anar de viatge de nuvis? Per què?

-Vam passar una nit al nostre pis a Barcelona, i després, el Fermí tenia permís de la mini, va manar des de Barcelona, passant per Girona, fins a San Sebastià. Però vam haver de tornar de pressa, perquè el Fermí li van cridar, que hi havia un aquarterament, era després de la mort de Franco, va haver un avís de cop d'estat...I el van fer, efectivament. Però vam anar fins Sant Sebastià. Això ens ho vam pagar el meu sogre...

-No vam anar de viatge de nuvis!

7.2 Dintre d'un matrimoni, a l'home li corresponen les tasques de cap de la família i de dur els ingressos econòmics per al seu manteniment, mentre que a la dona ha de dedicar-se a les tasques "menors", com són tenir cura de la casa i criar als fills?

-Ni molt menys, no sé que pas dir. Criar als fills és una tasca suprema, primera. Des de el primer moment treballàvem els dos, *bueno*, per circumstàncies, el Fermí no i jo sí. És a dir que, jo sempre he treballat. Però criar fills no és una tasca menor!, És la màxima tasca. Hi ha països on les dones estan dos o tres anys a casa amb els fills, i no em sembla malament . I és impossible, per això tenim la natalitat que tenim.

-(Riu) En el nostre cas en absolut" Cada unitat familiar que s'ho munti com vulgui. També pot ser al revés: que l'home s'ocupi de les feines domèstiques i la dona de treballar fora...Sense prejudicis del gènere de com hauria de ser

7.3 Durant la joventut va idealitzar els primers anys del vostre matrimoni? Va ser difícil per a vostè convertir-se en la mestressa de la casa?

-No, jo ja tenia massa feina, jo vaig estudiar, havia d'estudiar,...No tenia temps de pensar. Jo tenia ganes de viure amb el meu marit. Però idealitzar-lo... El que jo volia era tenir la meua feina, la feina m'agafava molta energia! Saps que Freud va dir que hi ha dues coses a la vida que has d'encertar: una és la feina i l'altre el marit, i jo les vaig *acertar* les dues!, jo ja estava bé. No tenia un duro, això sí.

-A veure, amb les parelles que he estat, amb algunes pensava que m'hi estaria tota la vida, i tindria fills, i després que s'acabés se'm va fer molt estrany, no?

A veure, amb les meves parelles, sí que ha sigut un tema de conflicte per veure qui feia les tasques domèstiques. 50, 50, mai no ho he aconseguit, però mai vull renunciar a aconseguir-lo! Que no sempre sigui jo la que: "Ei, s'ha de passar l'aspiradora", "Ei, s'ha de netejar...".

8. Estabilització matrimonial (Post-matrimoni)

8.1 El vostre marit l'ajudava o ajuda amb les feines domèstiques?

-Fa el que pot. El que sé és veritat que ma la seva feina va fer moltes hores, i feia moltes guàrdies..., ell fa el que calgui. Però ell també té les seves prioritats. Jo per exemple pensa : «hauríem d'arreglar la cuina », « demà, demà...! » diu en Fermí. Però potser per aquella cosa subliminal de la dona,

Però ell no té la necessitat de tenir-ho tot endreçat i net. Però amb la necessitat de fer alguna cosa, ell no té cap problema en fer-la, el que sigui.

-El concepte hauria de ser, no que si ell m'ajuda a mi, si no que si ho fem i hoensem entre tots dos. La idea de que "si m'ajuda" ja pressuposa que sóc jo, que ho fa principalment i ell "mira, que és un home que m'ajuda." Jo crec que s'ha de superar aquest paradigma, i dir: "Ei, hoensem i ho fem entre tots dos".

8.2 Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

-No.

-No.

9. Maternitat

9.1 Ha tingut fills? Quants?

-Sí. Tres.

-Jo encara no, però tinc moltes ganes d'anar a buscar un! Perquè diuen que a partir dels 35 la fertilitat cap en picat, i jo en tinc 37. A la que t'esperes a tenir una bona situació econòmica, el moment perfecte no és mai...I a això estic.

9.2 Els fills representen la culminació del matrimoni per a vostè? La procreació és inherent al matrimoni? És un símbol de la plenitud adulta? I per a la societat de la vostra època?

-No, jo hagués volgut tenir fills encara que no m'hagués casat! I potser hi ha gent que es casen i no tenen fills ni res. Són coses separades. Per mi el matrimoni, no és un compromís que tens amb l'altre persona, que va bé posar-ho per escrit perquè així no hi hauran problemes...Però més enllà d'això...

Tu ja saps que els orígens del matrimoni són una submissió, en realitat. Una submissió de la dona, és a dir...La dona ha de compartir el llit a canvi de que la mantinguin. Això ho tenen clar les meves filles, que per això no es casen! Algú va escriure què és ser com una puta legal. Tampoc és el meu ideal.

-En absolut, és una opció. És la responsabilitat més gran de la teva vida!

9.3 El matrimoni doncs és beneït quan sigui prolífic, és a dir, nombrós? Era consideració exemplar tenir una família nombrosa? Depenia o depèn econòmicament del vostre marit?

-Beneït per qui? Dins de la nostra cultura patriarcal, això és així!. L'objectiu del casament és això, i s'ha d'assegurar que aquella *pole* sigui d'aquell home!...De la dona està clar. Però qui és el par? Això ha de quedar clar...En els orígens dels temps, el matrimoni és això. Tu ets meua i el fruit que et surti de tu és meu, per això estava tan castigat l'adulteri...és trencar la línia patriarcal! La benedicció de Déu era quan el matrimoni tenia fills, des de el punt de vista de "creixeu i multipliqueu-vos."

-No!, jo crec que és millor tenir pocs i tenir-los ben cuidats que no els hi falti de res, que no pas tenir-ne un munt i que llavors no els hi puguis assegurar un benestar, no? Abans representa que més gent s'unia a la unitat familiar, i a la llarga acabaria generant riquesa. Actualment estem en un estat que no dóna res d'ajudes a la maternitat, i per això no hi ha tanta natalitat.

10. Conclusions personals

10.1 Com a dona es va sentir forçada a instruir-se per arribar a ser una mestressa de casa?

-No, perquè va ser una negociació entre la meva mare i jo. Ella aconseguia ensenyar-me'n i jo a escapar-me'n! I Ella reia per sota el nas, pensant: "que li estic dient, si aquesta es guanyarà la vida d'una altra manera... És a dir, la meva mare em donava un doble missatge: per una banda "arregla't l'habitació" "que s'ha de fregar, que s'ha de treure la pols"... i després em deia: "Tu el que has de fer és, estudiar una carrera i guanyar-te la vida", que era el que jo volia fer. I ella estava contenta que jo volgués fer així, la meva germana igual! Era ambivalent! Ella hagués volgut ser infermera, ma germana és infermera. El meu pare volia ensenyar, i jo sóc professora...ens vam encarnar, no? El meu pare estava contentíssim que tinguéssim carreres. El meu pare deia: "La inversió de la meva vida..." ho havia perdut tot! "...vull que sigui amb les meves filles." Era com una comèdia. Fem veure que et preparo per una vida futura, però en realitat....

-No, en absolut!

10.2 T'hauria agradat treballar i guanyar un sou i sentir-te independent del vostre marit?

-Ja ho sóc independent!

-Tenir autonomia econòmica és molt important, encara que està bé saber en que pots comptar amb una xarxa de solidaritat material també, a nivell familiar, d'amistats, de parella. Som interdependents, i ja està bé que ho siguem una mica, però no al cent per cent.

6.1.3 Conclusió

He entrevistat a sis dones de Calafell. Tres famílies diferents, i representant a cada família he entrevistat dues generacions : mare i filla.

Encara que aparentment pugui semblar poca quantitat d'entrevistes per a un estudi de camp, considero que es pot fer una anàlisi interessant a partir de cada una d'elles.

Però sobretot, és a través de la qualitat de les seves històries, i especialment, és fent la comparativa entre elles, quan es dibuixen sociològicament èpoques molt concretes.

Això ha permès l'anàlisi, i una comparativa interessant entre els seus relats.

Gràcies a les analogies entre els seus relats orals i les informacions de les diferents fonts bibliogràfiques m'ha permès extreure conclusions reveladores

En primer lloc, la més gran, la Carme, va viure la guerra civil espanyola (1936-1939), en els seus primers nou anys de vida.

També val a dir, que quatre de les dones entrevistades han viscut amb més o menys intensitat el règim franquista (1939-1975).

Totes elles han viscut la transició cap a la democràcia. Algunes han pres decisions vitals de trencament amb els estereotips repressius.

I finalment, l'Emma, la més jove, ja nascuda al 1981 ha viscut una època més recent. És una persona molt sensibilitzada socialment, amb idees progressistes i transformadores.

Ella és de les sis dones, la que ha viscut teòricament en una Catalunya més modernitzada.

En certa manera, moltes de les dones entrevistades, són hereves de la lluita de les feministes de la transició...Tot i que, algunes d'elles, creuen que encara queda lluita per equiparar-nos amb models socioculturals més moderns.

De forma més o menys estructurada, comparativa i seguint una certa linealitat cronològica, entre totes, hem reconstruït un passat no tant llunyà.

Les preguntes plantejades han estat pensades per percebre a través de les seves respostes, trets i rituals que han estat conseqüència del pes sociològic del nacionalcatolicisme en l'època franquista.

D'aquesta manera, segons l'entrevistada, es veuen molt clarament les diferències entre aquelles que van viure un matrimoni ubicat en l'època històrica del franquisme, o bé

contràriament , una època de transició cap a un altre model, més evolucionat, més desvinculat del patriarcat.

D'una banda, l'entrevista oral m'ha servit per copsar com veien la vida...a vegades he buscat intencionadament aquestes respostes, a través de preguntes formulades amb una intenció.

Així, a través d'aquest canal oral, s'ha creat en la majoria dels casos un cert vincle emocional entre entrevistada i l'entrevistadora. Això ha permès que relatessin sense massa tibantors les experiències viscudes...

Hem de valorar moltíssim l'excepcionalitat dels fet relatats en la seva memòria, en alguns casos, fins i tot admirar les seves històries valentes, que denoten una gran fortalesa moral malgrat l'època viscuda.

“No és, doncs, una història “de les dones” el que es desprèn dels presents testimoniatges, sinó una història de la realitat de d'una perspectiva femenina. Fins ara, havíem de rastrejar la història de les dones entre línies en les històries dels homes, rescantant de cada article les paraules dels homes que coincidien a llurs dones, germanes o filles uns mots de reconeixement. Ara podem sentir la història de l'altra meitat de la humanitat pronunciada i compresa per ella mateixa.” (Paricio i Subirà, 2007. P.27)

6.2 Annex B. Recull fotogràfic de casaments i altres a Calafell. AMCAL

CLF-3-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Rion (cal Castells), 22

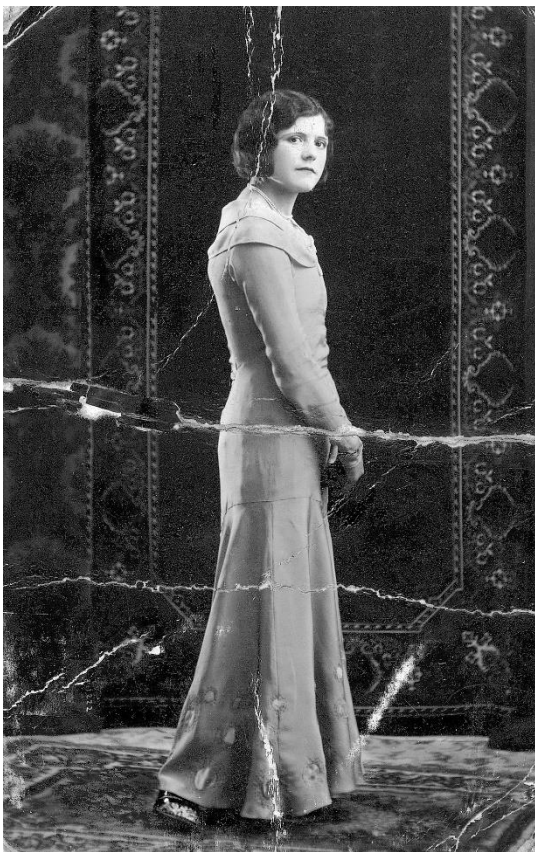
CLF-12-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Fernández Cugat, 13

CLF-12-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Fernández Cugat, 52

CLF-12-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Fernández Cugat, 71

CLF-12-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Fernández Cugat, 78

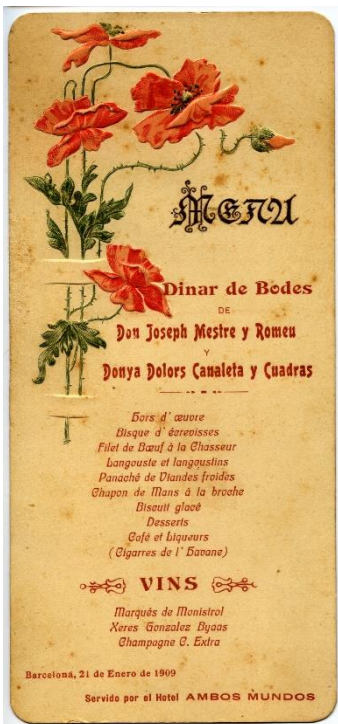
CLF-17-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Lola Romeu (cal Madeo), 10

CLF-20-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Jordi Nin del cal Panxo, 3

CLF-20-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Jordi Nin del cal Panxo, 4

CLF-20-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Jorni Nin del cal Panxo, 5

CLF-21-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Romeu Ventosa (cal Cuixes), 40

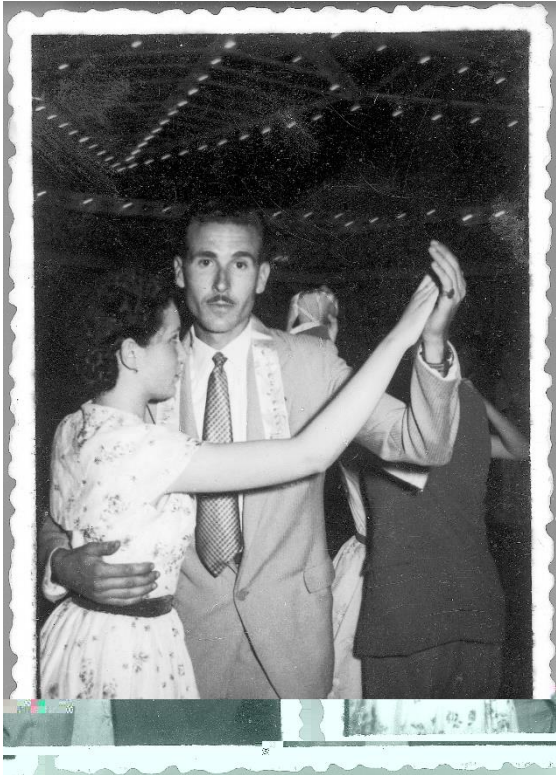
CLF-27-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Agustina Reverté Figueres, 19

CLF-27-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Agustina Reverté Figueres, 24

CLF-35-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Ortoll Solé, 2

CLF-36-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Navarro Solé, 55

CLF-39-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Joana López Martín, 5

CLF-39-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Joana López Martín, 10

CLF-41...

AMCAL. Col·lecció Municipal, 90

CLF-41...

AMCAL. Col·lecció Municipal, 259

CLF-41-...

AMCAL. Col·lecció Municipal, 260

CLF-43-...

AMCAL. Col·leccions ciutadanes. Col·lecció Família Manila, 40

6.3 Annex C. Guía de la buena esposa.

Guía de la buena esposa: 11 reglas para mantener a tu marido feliz. Sé la esposa que él siempre soñó, 1953.

Un petit exemplar del que fou *la guía de la buena esposa*:

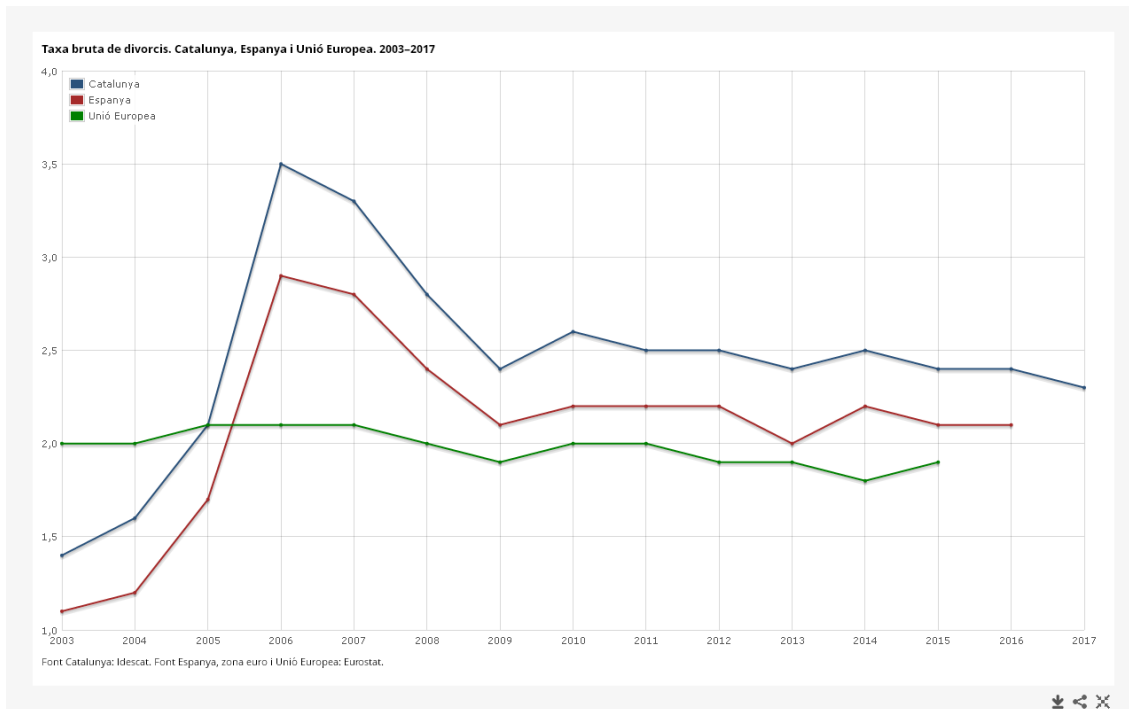

6.4 Annex D. Taules i gràfics.

6.4.1 Taxa bruta de divorcis en ‰ (2000-2017). De Catalunya, d'Espanya, de la Zona euro i de la Unió Europea.

Taxa bruta de divorcis				
Proporció del nombre de divorcis durant l'any respecte a la població mitjana en aquest mateix any. El valor s'expressa per 1.000 habitants.				
Any	Catalunya (‰)	Espanya (‰)	Zona euro (‰)	Unió Europea (‰)
2000	1,4	0,9	1,7	1,8
2001	1,3	1,0	1,7	1,8
2002	1,4	1,0	1,8	1,9
2003	1,4	1,1	1,8	2,0
2004	1,6	1,2	1,9	2,0
2005	2,1	1,7	2,0	2,1
2006	3,5	2,9	2,1	2,1
2007	3,3	2,8	2,0	2,1
2008	2,8	2,4	2,0	2,0
2009	2,4	2,1	1,9	1,9
2010	2,6	2,2	1,9	2,0
2011	2,5	2,2	1,9	2,0
2012	2,5	2,2	1,9	1,9
2013	2,4	2,0	1,8	1,9
2014	2,5	2,2	..	1,8
2015	2,4	2,1	..	1,9
2016	2,4	2,1	..	..
2017	2,3 (p)	..	..	..

Unitats: Divorcis per 1.000 habitants.
 Font Catalunya: Idescat.
 Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat. Àmbit geogràfic: zona euro (18).
 (p) Dada provisional.
 (..) Dada confidencial, amb baixa fiabilitat o no disponible.

6.4.2 Taxa bruta de nupcialitat en ‰. (1981-2016). Correspon a Catalunya.

Any	Taxa bruta de nupcialitat (‰)	Quocient entre el nombre de matrimonis en un any determinat i la població a meitat del període. S'expressa en tant per mil.
1981	4,99	Font: Idescat. Indicadors demogràfics.
1982	4,82	Les dades de l'any 2017 són provisionals.
1983	4,67	Institut d'Estadística de Catalunya
1984	4,78	http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=919&lang=es
1985	4,91	
1986	4,91	
1987	5,06	
1988	5,2	
1989	5,29	
1990	5,24	
1991	5,34	
1992	5,27	
1993	4,93	
1994	4,92	
1995	5,04	
1996	4,9	
1997	4,88	
1998	5,14	
1999	4,99	
2000	5,1	
2001	4,81	
2002	4,79	
2003	4,66	
2004	4,73	
2005	4,46	
2006	4,36	
2007	4,15	
2008	4,13	
2009	3,7	
2010	3,63	
2011	3,44	
2012	3,65	
2013	3,49	
2014	3,61	

2015	3,71
2016	3,93
2017	3,8

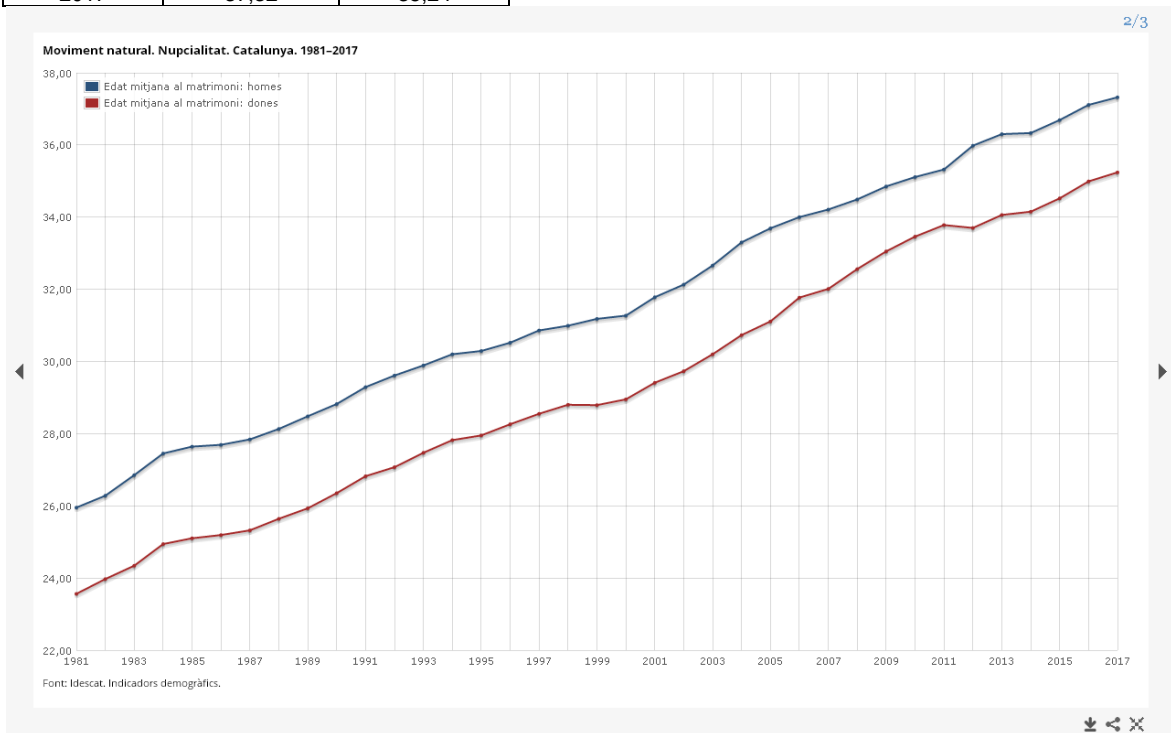

6.4.3 Edat mitjana al matrimoni: homes i dones (anys). (1981-2017).

Dades corresponents a Catalunya.

Any	Edat mitjana al matrimoni: homes (anys)	Edat mitjana al matrimoni: dones (anys)	
1981	25,95	23,56	Font: Idescat. Indicadors demogràfics.
1982	26,28	23,97	Les dades de l'any 2017 són provisionals.
1983	26,85	24,34	Institut d'Estadística de Catalunya
1984	27,45	24,94	http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=919&lang=es
1985	27,64	25,1	Fins al 2011 matrimonis entre persones de diferent sexe i tots els matrimonis a partir de 2012.
1986	27,69	25,19	
1987	27,84	25,32	
1988	28,13	25,64	
1989	28,48	25,93	
1990	28,82	26,35	
1991	29,29	26,82	
1992	29,61	27,07	
1993	29,89	27,47	
1994	30,2	27,82	
1995	30,29	27,95	
1996	30,52	28,26	
1997	30,86	28,55	
1998	30,99	28,8	
1999	31,18	28,79	
2000	31,27	28,95	
2001	31,78	29,41	
2002	32,13	29,73	
2003	32,66	30,2	
2004	33,3	30,73	

2005	33,69	31,11
2006	34	31,77
2007	34,21	32,01
2008	34,49	32,56
2009	34,85	33,05
2010	35,11	33,46
2011	35,32	33,78
2012	35,98	33,7
2013	36,3	34,06
2014	36,33	34,15
2015	36,69	34,52
2016	37,11	34,99
2017	37,32	35,24

6.4.4 Edat mitjana al primer matrimoni: homes i dones (anys). (1981-2017). Dades corresponents a Catalunya.

Any	Edat mitjana al primer matrimoni: homes (anys)	Edat mitjana al primer matrimoni: dones (anys)
1981	25,74	23,4
1982	25,89	23,7
1983	26,19	23,95
1984	26,54	24,35
1985	26,61	24,43
1986	26,74	24,53
1987	26,87	24,69
1988	27,11	24,94
1989	27,38	25,19
1990	27,75	25,53
1991	28,03	25,89
1992	28,28	26,16
1993	28,56	26,44
1994	28,81	26,8
1995	28,92	26,94
1996	29,19	27,17
1997	29,4	27,45

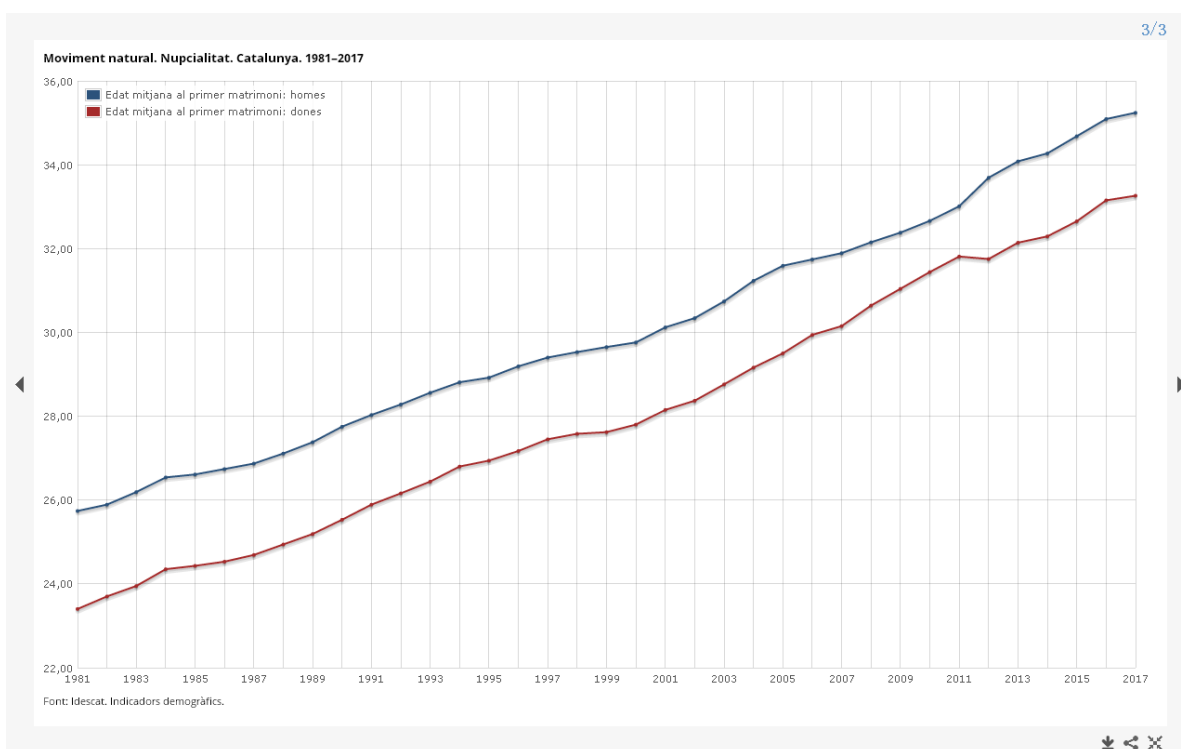
Font: Idescat. Indicadors demogràfics.

Les dades de l'any 2017 són provisionals.

Institut d'Estadística de Catalunya

<http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=919&lang=es>

1998	29,53	27,58
1999	29,65	27,62
2000	29,76	27,8
2001	30,12	28,15
2002	30,34	28,37
2003	30,74	28,76
2004	31,23	29,16
2005	31,59	29,5
2006	31,74	29,94
2007	31,89	30,15
2008	32,15	30,64
2009	32,38	31,04
2010	32,66	31,44
2011	33,01	31,81
2012	33,69	31,75
2013	34,08	32,14
2014	34,27	32,29
2015	34,68	32,65
2016	35,09	33,15
2017	35,24	33,26

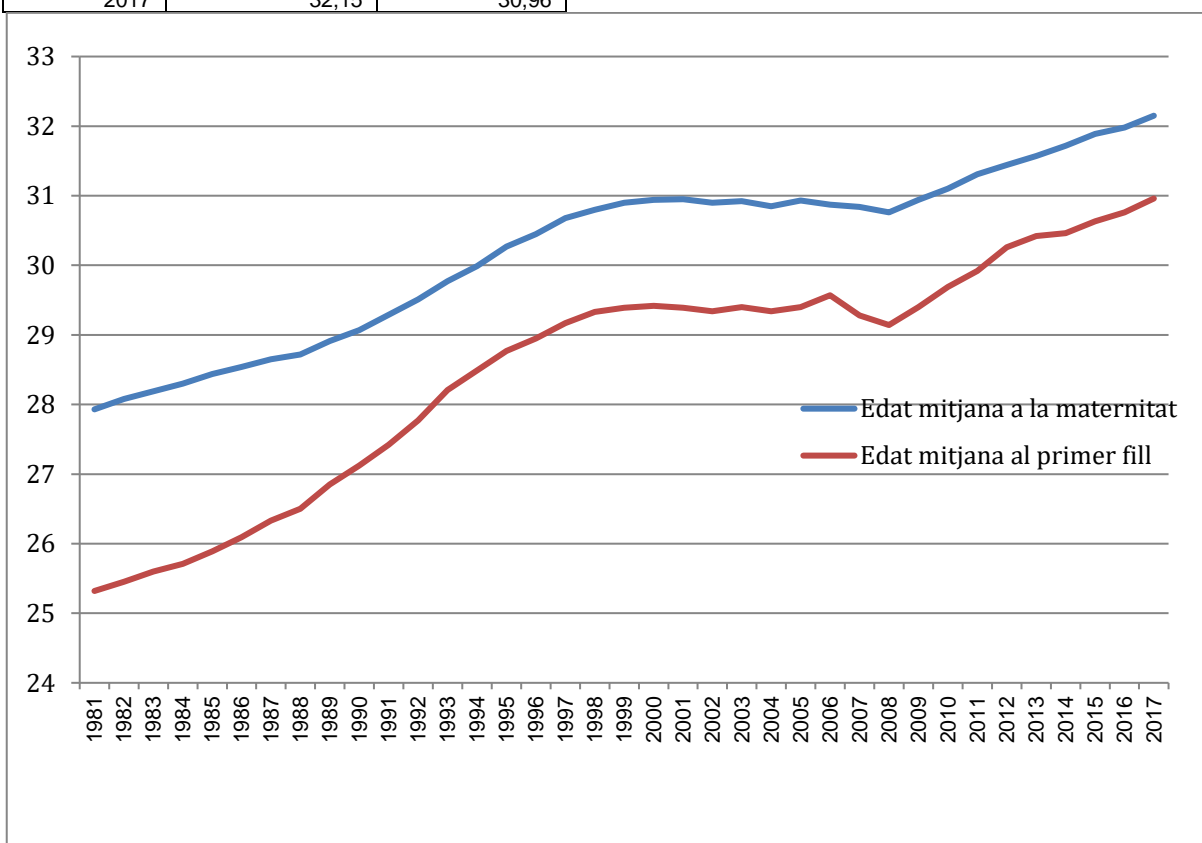

6.4.5 Edat mitjana a la maternitat i edat mitjana al primer fill, en anys. (1981-2017). Dades corresponents a Catalunya.

Any	Edat mitjana a la maternitat (anys)	Edat mitjana al primer fill (anys)	
1981	27,93	25,32	Font: Idescat. Indicadors demogràfics.
1982	28,08	25,45	Les dades de l'any 2017 són provisionals.
1983	28,19	25,6	Institut d'Estadística de Catalunya
1984	28,3	25,71	http://www.idescat.cat/pub/?id=inddt&n=917&lang=es
1985	28,44	25,89	
1986	28,54	26,09	
1987	28,65	26,33	
1988	28,72	26,5	
1989	28,91	26,85	

1990	29,07	27,12
1991	29,29	27,42
1992	29,51	27,77
1993	29,77	28,21
1994	29,99	28,49
1995	30,27	28,77
1996	30,45	28,95
1997	30,68	29,17
1998	30,8	29,33
1999	30,9	29,39
2000	30,94	29,42
2001	30,95	29,39
2002	30,9	29,34
2003	30,92	29,4
2004	30,85	29,34
2005	30,93	29,4
2006	30,87	29,57
2007	30,84	29,28
2008	30,76	29,14
2009	30,94	29,4
2010	31,1	29,69
2011	31,31	29,92
2012	31,44	30,26
2013	31,57	30,42
2014	31,72	30,46
2015	31,89	30,63
2016	31,98	30,76
2017	32,15	30,96

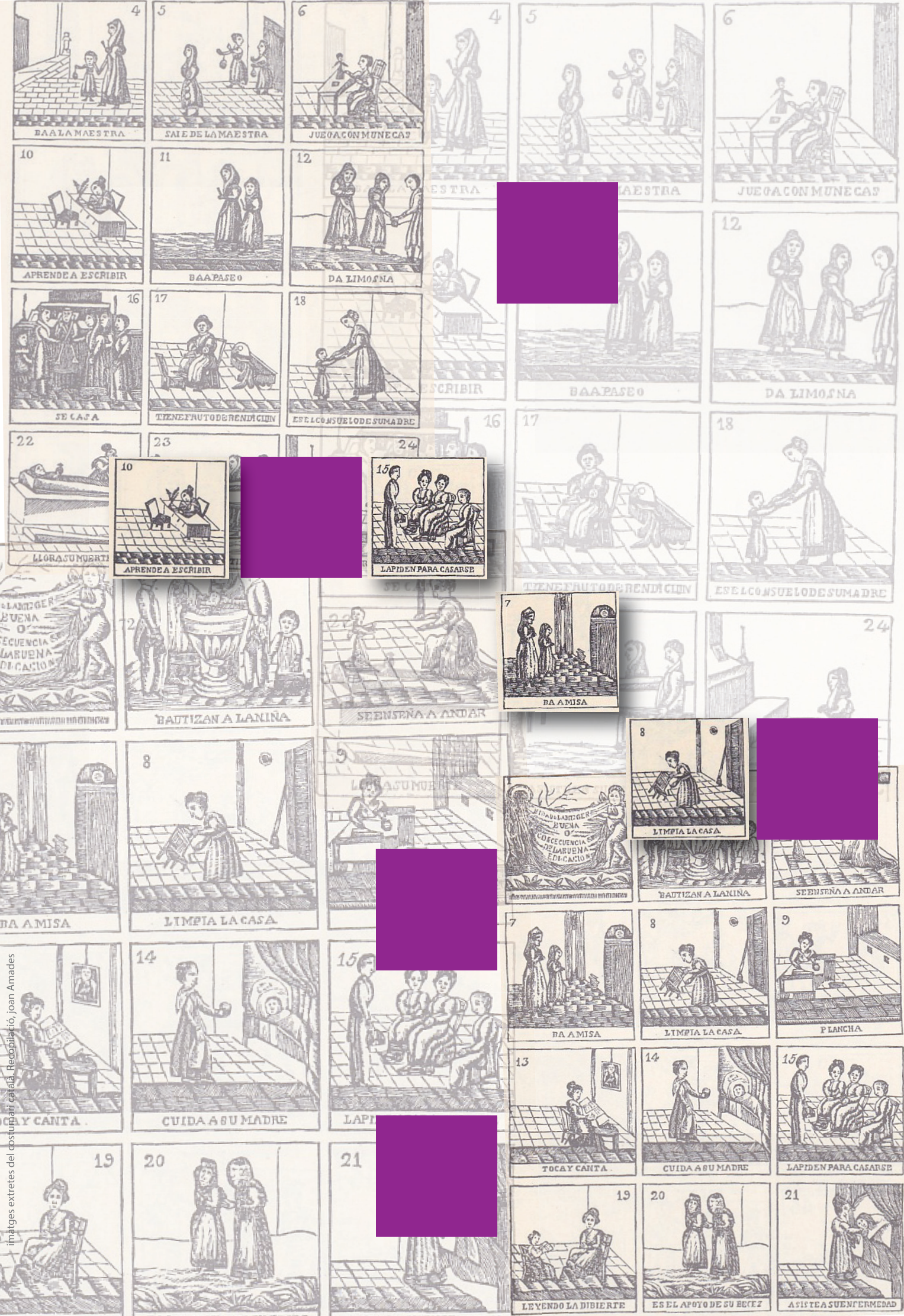

6.5 Annex E. Identitats femenines. Revista divulgativa.

Es localitza fora del paginat. Document independent a l'enquadernat.

BAALA MAESTRA

SALE DE LA MAESTRA

JUEGA CON MUNECA

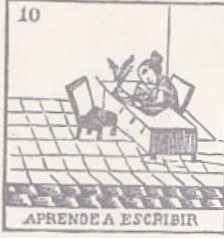
MAESTRA

MAESTRA

JUEGA CON MUNECA

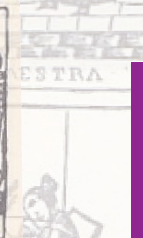
APRENDE A ESCRIBIR

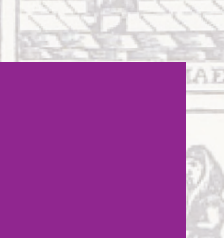
BAAPASEO

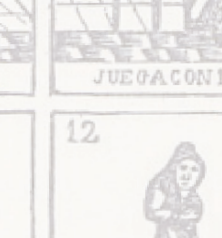
DA LIMOSNA

ESCRIBIR

BAAPASEO

DA LIMOSNA

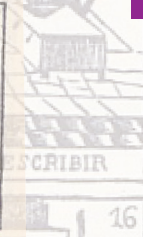
SE CASA

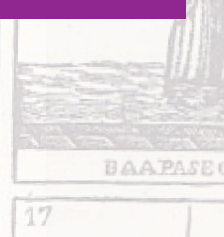
TIENE FUTO DE RENDI CION

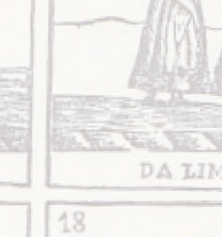
ES EL CONSUELO DE SU MADRE

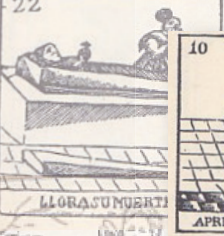
ESCRIBIR

BAAPASEO

DA LIMOSNA

LLORA SU MUERTI

APRENDE A ESCRIBIR

LAPIDEN PARA CASARSE

16

TIENE FUTO DE RENDI CION

ES EL CONSUELO DE SU MADRE

BAUTIZAN A LA NIÑA

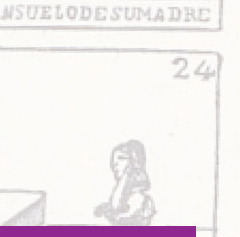
SE ENSEÑA A ANDAR

BA AMISA

LIMPIA LA CASA

24

BA AMISA

LIMPIA LA CASA

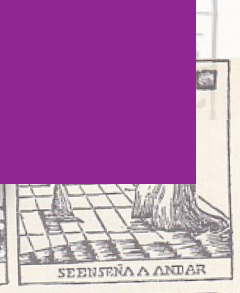
PLANCHA

BAUTIZAN A LA NIÑA

LIMPIA LA CASA

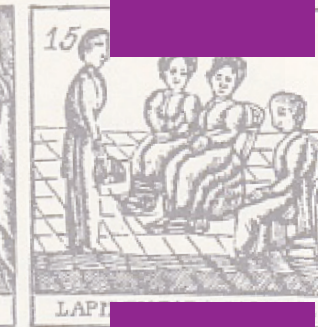
PLANCHA

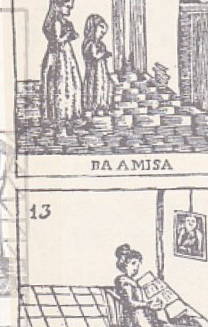
TOCAY CANTA

CUIDA A SU MADRE

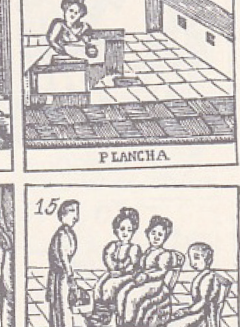
LAPIDEN PARA CASARSE

BA AMISA

LIMPIA LA CASA

PLANCHA

19

20

21

LEYENDO LA BIBLIOTECA

ES EL APOYO DE SU BECEZ

ASISTE A SU ENFERMEDAD

imatges extretes del costumari català. Recopilació, Joan Amades